

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Hana Marušáková

Evropský standard ochrany práv dětí

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, Csc.

Katedra: Katedra Mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): V Praze dne 2. září 2009

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 2. září 2009

Hana Marušáková

Ráda bych poděkovala své vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Stanislavě Hýbnerové Csc. za cenné rady, které mi při práci na diplomové práci poskytla, a za její osobní přístup. Stejně tak musím ocenit mou rodinu a přátele, kteří mě při psaní diplomové práce stejně jako po celou dobu mého studia podporovali.

V Praze dne 2.září 2009

Hana Marušáková

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Vymezení základního termínu – dítě.....	9
3 Mezinárodní vývoj ochrany práv dítěte se zaměřením na vývoj v rámci Organizace spojených národů	11
3.1 Úmluva OSN o právech dítěte.....	12
3.1.1 Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii.....	16
3.1.2 Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů.....	18
3.2 Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.....	19
3.2.1 Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi.....	20
4 Mezinárodní a nevládní organizace zabývající se ochranou dětských práv	24
4.1 Mezinárodní organizace.....	24
4.2 Nevládní organizace.....	27
5 Systém ochrany dětských práv v Evropském prostoru a jeho vývoj.....	29
5.1 Rada Evropy.....	29
5.1.1 Strategie a programy Rady Evropy na zlepšení ochrany práv dětí.....	30
5.2 Evropská unie.....	32
6 Systém ochrany dětských práv v rámci Rady Evropy.....	36
6.1 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	38
6.1.1 Dětská práva v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva.....	39
6.2 Evropská sociální charta.....	41
6.3 Evropská úmluva o výkonu práv dětí.....	43
6.4 Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi.....	45
6.4.1 Komparace s Opčním protokolem k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi.....	46
6.5 Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání.....	47

6.5.1	Prevence.....	50
6.5.2	Pomoc a ochrana obětí	51
6.5.3	Mezinárodní spolupráce.....	53
6.5.4	Monitorovací mechanismus.....	54
6.5.5	Komparace s Opčním protokolem k Úmluvě OSN o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii.....	55
7	Závěr.....	57
8	Použité zdroje.....	61
9	The European standard for protection of children rights - resumé.....	65

1 Úvod

Lidská práva jsou přiznána všem lidským bytostem, tedy i těm nejzranitelnějším z nich, dětem. Může se to zdát být samozřejmé, ale nebylo tomu vždy tak. Po dlouhá staletí nebyly děti brány jako svébytní jedinci mající stejná práva jako dospělí a nebyla jim poskytována žádná speciální ochrana.

Po dlouhá staletí se na děti pohlíželo jako na majetek dospělých, respektive otců. V horším případě, když rodina dítěte žila v otroctví, byly majetkem pána. Práva dítěte byla určována vůlí otce nebo pána, byla záležitostí rodiny, do nichž společnost nemohla zasahovat. Společenské postavení dítěte se odvíjelo od společenského postavení rodiny. Postupně byla dětem přiznávána větší svébytnost a byly řazeny na roveň dospělých. Bohužel se všemi negativními důsledky. Bez jakýchkoli úlev, které by zohledňovaly jejich křehkost a nevyzrálou. Děti pracovaly stejně těžce jako dospělí. Vzdělání se dostalo pouze těm z vyšších vrstev. Přestože postupně docházelo k omezování dětské práce - byly zaváděny věkové limity, omezovány počty pracovních hodin, či zakazovány noční práce, teprve povinné zavedení školní docházky znemožnilo pravidelné a dlouhodobé zaměstnávání dětí. S rychlým rozvojem lidských práv po hrůzách světových válek se do popředí zájmu dostala i práva dětí. Společnost je začala vnímat nejenom jako svébytné bytosti, které jsou rovny dospělým, ale jako bytosti, kterým je třeba kvůli jejich nevyzrálou a zranitelnou poskytnout vyšší a speciální míru ochrany.

Evropské státy, založené na pluralitní demokracii a vládě práva, se považují za nejvyšší garanty a ochránce lidských práv, kteří poskytují ten nejvyšší standard ochrany, a to i dětem. Ve většině politických prohlášení hlavně před volbami je zdůrazněna prioritou ochrany práv dětí a jakémukoli bezpráví na dětech je věnována velká publicita. Je otázkou, nakolik jsou tato prohlášení uváděna do praxe, a zda se státy snaží v co

nejvyšší možné míře dostát svým závazkům, ke kterým se zavázaly ratifikací ať už mezinárodních či regionálních dokumentů na ochranu práv dětí.

Cílem mé diplomové práce je analyzovat, jak vysoko je nastaven Evropský standard ochrany práv dětí. Zjistit, jak konkrétní a závazné jsou ustanovení přijatých úmluv na ochranu práv dětí, jakým způsobem je jejich plnění kontrolováno a jakým vývojem tento standard prochází.

K vymezení evropského standardu je nutné nastínit nejdříve základ ze kterého vychází, tedy mezinárodní standard ochrany práv dětí. To ale lze až po vymezení základního pojmu, a to pojmu dítě, respektive po nastínění diskuzí, které se okolo definice tohoto pojmu vedou. Pro pochopení dnešního standardu ochrany práv dětí je důležité znát vývoj, kterými dětská práva prošla. Tomu se věnuji v kapitole třetí, a to převážně v rámci Organizace spojených národů s uvedením úmluv, které se této oblasti týkají. Detailněji se pak věnuji hlavně základnímu univerzálnímu dokumentu ochrany práv dětí, a to Úmluvě OSN o právech dítěte a dvěma jejím protokolům. Celá třetí kapitola by tak měla zasadit ochranu práv dětí do mezinárodního kontextu. Jsou rozvedeny ty nezákladnější instrumenty ochrany práv dětí v jednotlivých oblastech na mezinárodní půdě. Pro dokreslení mezinárodního systému ochrany práv dětí uvádím i mezinárodní organizace a nevládní organizace, které se neocenitelně podílejí hlavně na aplikaci úmluv tím, že monitorují jak si jednotlivé státy vedou.

Po zmapování mezinárodního systému ochrany dětských práv je možné přistoupit k ochraně v evropském prostoru a jeho vývoji. Tato kapitola je zaměřena hlavně na dvě organizace, které v evropském prostoru zajišťují ochranu práv dětí, na jejich instrumenty, vzájemnou spolupráci a na směr, kterým vývoj ochrany dětských práv směřuje.

Nejdůležitější dokumenty v oblasti ochrany práv dětí byly přijaty na půdě Rady Evropy. Po stručném nastínění systému v rámci této mezinárodní organizace se dostávám k detailnější analýze jednotlivých závazných úmluv přijatých Radou Evropy. Jak již bylo řečeno výše, je dítě lidská bytost a proto nelze pominout úmluvy zakládající evropský standard ochrany lidských práv. Teprve poté je možné přistoupit k úmluvám z různých oblastí ochrany dětských práv. Nejvíce pozornosti je věnováno úmluvě

zabývající se komerčním sexuálním zneužíváním dětí, jelikož je to jednak jedna z posledních úmluv přijatých Radou Evropy k ochraně práv dětí a také proto, že tento jev je momentálně jedním z nejpálčivějších.

Závěrem se snažím zhodnotit, nakolik, zda vůbec a v které oblasti evropský standard ochrany práv dětí převyšuje ten mezinárodní. Do jaké míry jsou závazky tohoto standardu konkrétní a jak dalece je jejich plnění kontrolováno a státy nuceny k jejich uvádění do praxe. Je důležité, k jakému katalogu práv se státy zaváží, ale ještě důležitější je, aby instrumenty je upravující byly nastaveny tak, aby vše nezůstalo pouze na papíře.

Při práci využívám hlavně primární prameny. Pokud u některých pramenů neexistoval oficiální překlad¹, použila jsem překlady neoficiální, případně, pokud se nedostávalo ani jich, pracovala jsem se svým vlastním překladem. Komparací jednotlivých mezinárodních a regionálních úmluv poukazuji na rozdílné úpravy jednotlivých oblastí ochrany práv dětí. Sleduji vývoj mezinárodních instrumentů ochrany práv dětí a na ně navazujících instrumentů regionálních, s přihlédnutím k nauce a evropské judikatuře.

¹ Česká republika některé z úmluv dosud neratifikovala a tak není oficiální překlad k dispozici.

2 Vymezení základního termínu – dítě

Na první pohled se zdá být snadné odpovědět na otázku: Kdo je dítětem? Při bližším zkoumání však narazíme na řadu nejasností a zjistíme, že odpověď není tak snadná, jak se zdála být. Zvláště pak, pokud mají společnou odpověď nalézt státy mezinárodního společenství, které jsou tak kulturně, politicky, ekonomicky a sociálně rozdílné.

Spornou otázkou je hlavně vymezení věkové hranice, která určuje kdo dítětem je a kdo už, či ještě není. Většina dokumentů věkové hranice osob, na které se vztahuje nevymezuje a ponechává toto vymezení na jednotlivých státech. Vzhledem k rozdílným vnitrostátním právním řádům, které vycházejí z různých tradic, náboženství i kulturních podmínek, není pohled mezinárodního společenství na tuto otázku jednotný.

Vytvořit univerzální definici, kterou by mohlo považovat za svou co nejvíce států mezinárodního společenství, se pokusila Úmluva OSN o právech dítěte z roku 1989.

Podle článku 1 Úmluvy o právech dítěte z roku 1989 se dítětem rozumí: *„Každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“*.

Výše uvedená definice je výsledkem kompromisu, ke kterému státy mezinárodního společenství dospěly po velmi zdlouhavé diskuzi. Dá se říci, že otázka definice pojmu dítěte byla jednou ze sporných bodů při vypracování Úmluvy o právech dítěte, kdy se výrazně projevíly kulturní rozdíly jednotlivých skupin států mezinárodního společenství.

Na jedné straně stály státy, v převážné většině ty evropské, zastávající liberální koncepci interupce, které nemohly dovolit, aby prošel původní návrh Senegalu, který pro určení počátku lidského života vycházel z momentu zplození a obsahoval proto ochranu lidského plodu. Názor států s liberální koncepcí interupce, které přiznávají

právní postavení dítěti až po narození², nakonec zvítězil a ustanovení o počátku postavení dítěte bylo z Úmluvy OSN o právech dítěte vyškrtáno. Kompromisní řešení se nakonec nachází v Preambuli Úmluvy, kde je stanoveno, že: „*dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm*“. Znění preambule ovšem nemůže sloužit pro účely přímé interpretace čl. 1 Úmluvy o právech dítěte.³ Úprava postavení nenarozeného dítěte je tedy i nadále ponechána na volném uvážení jednotlivých států.

Horní věková hranice je definicí stanovena na osmnáct let. Tuto hranici ovšem značně relativizuje dovětek: „*pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“. Na základě tohoto dovětku mají státy faktickou možnost snížit horní věkovou hranici svým vlastním uvážením na jakýkoli nižší věk.

Je zřejmé, že definice pojmu dítěte, jak je obsažena v čl. 1. Úmluvy OSN o právech dítěte je výsledkem kompromisu mezi státy mezinárodního společenství, a to kompromisu bohužel velmi slabého. Odráží současné diskuze o právní ochraně a konceptu pojmu dítěte. Vzhledem ke kulturnímu relativismu se jedná o citlivé otázky, které ještě zdaleka nejsou vyřešeny.⁴

² Stejný názor potvrdily i další státy, když při ratifikaci odevzdaly interpretativní prohlášení, že vnitrostátní úprava interrupce není v rozporu s čl. 6. Úmluvy o právech dítěte, který stanovuje právo na život, přežití a rozvoj dítěte.

³ Srovnej Scheu, H.Ch. *Mezinárodní ochrana práv dítěte* Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3-4/1998, Karolinum Praha 1999 s. 60.

⁴ Metodický portál RVP – portál vzdělávání: <http://www.rvp.cz/soubor/01659-104.pdf>.

3 Mezinárodní vývoj ochrany práv dítěte se zaměřením na vývoj v rámci Organizace spojených národů

Organizace spojených národů⁵ navázala po druhé světové válce na základy položené Společností národů, která byla koncipována v podobných podmínkách v průběhu první světové války a která nedokázala obstát jako garant kolektivní bezpečnosti a mírového řešení konfliktů, když nezabránila vypuknutí druhé světové války.

Jedním z cílů Spojených národů je spolupracovat při řešení mezinárodních ekonomických, sociálních, kulturních a humanitárních otázek a podporovat základní lidská práva a svobody, tedy i ta dětská, která jsou jako součást lidských práv uznávána již od počátku 20. století. Mezinárodní ochrana dítěte dokonce předcházela univerzální kodifikaci lidských práv a tedy, jak se domnívá Van Bueren, ochrana dětí nepředstavuje novou vývojovou linku v procesu uznávání mezinárodních lidských práv.⁶

Práv dětí se dotýkaly už mezinárodní dokumenty přijaté Mezinárodní organizací práce v roce 1919, kdy byly stanoveny věkové limity pro práci v zemědělství a průmyslu. Prvním dokumentem, který se zabýval pouze dětmi, byla Deklarace práv dítěte, kterou přijalo shromáždění Ligy Národů v roce 1924.

Až v roce 1948, tedy dvacet čtyři let po přijetí první Deklarace práv dítěte byla Valným shromážděním OSN vyhlášena Všeobecná deklarace lidských práv. I když je

⁵ Organizace spojených národů (OSN), anglicky United Nations Organization (UNO), též Spojené národy (zkratka se nepoužívá), anglicky United Nations (UN) byla založena 26. června 1945 v San Franciscu. Jejimi členy jsou skoro všechny státy světa (Sama OSN na svých internetových stránkách www.un.org uvádí 192 členů k roku 2006). Cílem této mezinárodní organizace je zachování mezinárodního míru a bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce. Základními orgány jsou Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Ekonomická a sociální rada, Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr a Sekretariát OSN v čele s generálním tajemníkem. V roce 2001 byla OSN udělena Nobelova cena míru.

⁶ Bueren, G.van *The Internation Law on the Rights of the Child* London: Martinus nijhoff publisher 1998, s. 8.

zde několik článků věnováno ochraně dětí, cítilo mezinárodní společenství, že je nutné upravit ochranu dětí ve zvláštním, samostatném dokumentu. A tak v roce 1959 přijalo Valné shromáždění OSN Deklaraci práv dítěte.

Stejně jako Deklarace z roku 1924, na kterou Deklarace z roku 1959 navazuje a jejíž principy přejímá, je i Deklarace z roku 1959 nezávaznou a taktéž se týká pouze práv sociálních a hospodářských a nikoli politických.

Přestože Deklarace z roku 1959 byla právně nezávazná a nemohla tedy zajistit plnění v ní obsažených principů, naznačila, jak důležitým cílem mezinárodního společenství ochrana dětí je a vymezila rámec pro budoucí diskuzi. Ta se plně rozvinula v roce 1979, který byl vyhlášen Spojenými národy jako „Mezinárodní rok dítěte“, a v průběhu něhož podalo Polsko návrh závazné úmluvy na ochranu dětí, který obsahoval nejen hospodářská, sociální a kulturní práva, ale i práva politická.

Toto spojení všech práv do jednoho dokumentu bylo a je u této Úmluvy bráno jako krok zpět⁷. Obecně je za lepší řešení považováno oddělit tyto dvě skupiny práv do samostatných dokumentů, a to hlavně proto, že tyto skupiny kladou rozdílné nároky na povinnosti smluvních států, z čehož vyplývají i různé kontrolní mechanismy, které jsou u těchto skupin zaváděny.

Občanská a politická práva vyžadují od smluvního státu povinnost nekonat, tedy nezasahovat svým jednáním do prostoru jednotlivce. Naopak hospodářská a sociální práva vyžadují aktivní jednání smluvního státu, které je mnohdy spojeno s vysokými finančními náklady. Od toho se odvíjí i kontrolní mechanismy. Pokud není vyžadována aktivita smluvního státu, není třeba zavádět zvláštní kontrolní mechanismus, zatímco pokud smluvní státy mají aktivně jednat, je třeba mechanismu, který bude kontrolovat, zda a jak smluvní státy jednají.

3.1 Úmluva OSN o právech dítěte

Nejšířeji ratifikovaná smlouva o lidských právech v dějinách byla Valným shromážděním OSN jednomyslně přijata dne 20. listopadu 1989. Šest dní poté byla

⁷ Předcházející vývoj se ubíral přesně opačným směrem. Důvodem tohoto spojení byla pravděpodobně obava, aby rozvojové státy byly ochotné úmluvu podepsat.

Úmluva předložena k podpisu a ještě týž den jí podepsalo šedesát států. Dne 2. září 1990 byla Úmluva ratifikována dvacátým státem, čímž vstoupila v platnost.⁸

Nikdy v předchozích dějinách mezinárodního práva nebyla žádná z úmluv o ochraně lidských práv podepsána a ratifikována tolika státy a nikdy předtím nevstoupila žádná z úmluv tak rychle v platnost. Veškeré tyto „rekordy“ vyvolávají velký optimismus, avšak po prostudování úmluvy je zřejmé, že až tak velký optimismus není namístě. Tak široké a rychlé přijetí si vybralo svou daň ve formě slabých a vágních formulací⁹, nekonkrétních závazků států¹⁰ a příliš slabého kontrolního mechanismu.

Za příklad slabé formulace může být považována definice pojmu dítě, jak byla popsána výše¹¹. Úmluva je sice na rozdíl od předchozích pro smluvní státy závazná, ale závazky bohužel nejsou nijak konkrétní. Smluvní státy se v čl. 4 Úmluvy zavazují, že: „*učiní všechna potřebná opatření zákonodárná, správní a jiná k provádění práv uznaných touto úmluvou*“. Pro hospodářská, sociální a kulturní práva tentýž článek stanoví, že státy mají k uskutečnění závazků přijmout opatření: „*....v maximálním rozsahu svých prostředků...*“. Nedodržení těchto práv tedy neznamena, že by státy porušily Úmluvu. Státy přijaly jen ten závazek, že se budou snažit udělat vše, co je v jejich silách, aby závazky mohly být uskutečněny. Právě v této nekonkrétní a slabé formulaci, kdy je vyžadována pouze snaha, je spatřována jedna ze slabostí Úmluvy. Dle Scheue je úkolem právní vědy vždy zjistit vlastní substanci Úmluvy OSN o právech dítěte, která se skrývá za měkkými a nepřesnými formulacemi a omezujícími klauzulemi, a připomínat smluvním stranám závazky, které ratifikací úmluvy převzaly.¹²

Jistou novinkou při přijímání opatření při uskutečňování závazků je poukaz na mezinárodní spolupráci, kdy Úmluva stanovuje, že v případě potřeby mají být opatření přijímána: „*...i v rámci mezinárodního společenství*“.¹³ Důraz je kladen nejen na

⁸ Dle ustanovení čl. 49 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

⁹ Je ponechán značný prostor pro interpretaci, kdy je v textu často uváděno „vhodná opatření“ („appropriate measures“).

¹⁰ Ve velké většině ustanoveních se státy zavazují pouze ke snaze.

¹¹ Kapitola 2 této práce..

¹² Scheu, H.Ch. *Mezinárodní ochrana práv dítěte* Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3-4/1998, Karolinum Praha 1999, s. 61.

¹³ Článek 4 Úmluvy o právech dítěte.

dvojstrannou mezinárodní spolupráci, kdy vyspělejší státy pomáhají méně vyspělým, ale i na potřebu mezinárodní pomoci organizací, jakou je například UNICEF.

Přes veškerou slabost přijatých závazků úmluva zavedla kontrolní mechanismus jejich plnění, přičemž byl vytvořen pouze jeden společný kontrolní mechanismus pro všechna práva v Úmluvě obsažená. Kontrolu plnění závazků přijatých v Úmluvě vykonává Výbor pro práva dítěte, který byl ustanoven na základě článku 43 Úmluvy¹⁴. Smluvní státy jsou povinny předkládat výboru v pravidelných intervalech¹⁵ zprávy o opatřeních přijatých k uvedení práv uznaných v Úmluvě v život a o pokroku, jehož bylo při užívání těchto práv dosaženo.¹⁶ Výbor vydal několik směrnic, ve kterých stanovil jaké informace má zpráva obsahovat. Obsah zprávy by měl informovat o probíhající realizaci práv v úmluvě obsažených a o její implementaci, přičemž by měly být uváděny potíže, se kterými se státy při realizaci práv a implementaci potýkají. Státy by měly zprávu pojmout spíše sebekriticky, včetně uvedení svých priorit a cílů do budoucna.

Výbor se schází ve středisku OSN pro lidská práva v Ženevě. Setkání trvají čtyři týdny a uskutečňují se třikrát za rok. Na základě předkládaných zpráv by výbor měl zjistit, jak jednotlivé státy plní závazky z Úmluvy vyplývající. Kromě těchto zpráv států výbor ve svém hodnocení bere v úvahu i dokumenty nevládních organizací¹⁷, které jsou zpracovány k vládním zprávám a poskytují jiný pohled na uskutečněná či zamýšlená opatření států. Výbor se po prostudování dostupných údajů schází se zástupci jednotlivých států a snaží se formou návrhů a doporučení o odstranění nedostatků a zlepšení situace v jednotlivých státech. Úkolem výboru není kritizovat stávající systém v jednotlivých zemích, ale spolupracovat s jednotlivými státy a pomáhat jim Úmluvu realizovat. Výsledkem těchto diskuzí je zveřejnění závěrečných doporučení, která mají jednotlivým státům pomoci úmluvu o právech dětí implementovat. Tato závěrečná doporučení bohužel nejsou pro státy závazná. Výbor si také nemůže u smluvních stran vynutit včasné odevzdávání zpráv ani státy za pozdní odevzdání sankcionovat.

¹⁴ Výbor pro práva dítěte je složen z deseti odborníků. Jejich výběr by měl být koncipován tak, aby byly vyváženě zastoupeny jednotlivé zeměpisné oblasti a právní systémy. Členové výboru jsou voleni na čtyři roky v tajném hlasování, kdy kandidáty navrhuje samy státy.

¹⁵ První zpráva musí být předložena do dvou let ode dne, kdy se stát stane smluvní stranou úmluvy. Další zprávy musí být poté předkládány každých pět let.

¹⁶ Čl. 44 Úmluvy o právech dítěte.

¹⁷ Na základě čl. 45 Úmluvy o právech dítěte je organizacím přiznán oficiální status.

Nedisponuje žádným donucovacím prostředkem ani pro případ, že smluvní strana zprávu vůbec nevypracuje a neodevzdá. Absence donucovacích prostředků ze strany výboru celý kontrolní systém značně zeslabuje.

Přesto hraje výbor zásadní roli při interpretaci Úmluvy. Jeho závěrečná i průběžná doporučení napomáhají k zpřesnění obecných formulací i vyjasnění některých definic, k čemuž musí být následně, při výkladu Úmluvy a její implementaci přihlíženo. Tento proces je, jak uvádí Hýbnerová, zcela v souladu s Vídeňskou úmluvou o smluvním právu, která uvádí¹⁸, že následná konkludentní praxe při provádění Úmluvy, která zakládá souhlas stran s její interpretací má být brána v úvahu při výkladu Úmluvy. To činí z Úmluvy živý organizmus, který se postupně vyvíjí – čím déle působí implementační proces, tím vyšší může být i standard ochrany¹⁹.

I přes veškeré nedokonalosti, které Úmluva díky snaze o co nejširší přijetí napříč kulturními regiony, které se liší svými sociálními, hospodářskými, ekonomickými a v neposlední řadě politickými podmínkami má, ji nelze upřít snahu o první a komplexní dokument. Dále nelze přehlédnout, že Úmluva je pro státy mezinárodního společenství závazná a státy jsou kontrolovány, byť velmi slabě, zda plní přijaté závazky. Navíc je to dokument, ze kterého vychází a který konkretizují další úmluvy, byť regionálního charakteru.

Úmluvě je často vytýkáno, že díky svým slabostem umožnila, aby i státy, které zdaleka nemohou ani náznakem splnit minimum v Úmluvě obsažené tuto Úmluvu podepsaly a ratifikovaly. Z jiného úhlu pohledu se tento fakt jeví jako do budoucna naprosto zásadní, kdy mezinárodní společenství může prostřednictvím právě tohoto podpisu a ratifikace vyvíjet nejen morální tlak na tyto státy, ale i faktický, když státy snažící se splnit závazky plynoucí z Úmluvy mají snazší přístup k finanční pomoci na své rozvojové programy. Tímto je postupně možné zlepšit úroveň ochrany dětských práv v těchto zemích.

¹⁸ Čl. 31 odst. 3 Úmluvy o smluvním právu.

¹⁹ Hýbnerová, S. *Smluvní úprava OSN k potírání obchodu se ženami a dětmi za účelem sexuálního vykořisťování, Právní následky mezinárodně protiprávního chování – Pocta Čestmíru Čepelkovi k 80. narozeninám* Praha: Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta 2007 s. 233.

3.1.1 Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii

Druhý protokol doplňující Úmluvu o právech dítěte byl Valným shromážděním OSN přijat 25. května 2000²⁰ a dva roky poté²¹ vstoupil v platnost. Protokol si v preambuli klade za cíl zpřesnit a rozšířit ustanovení Úmluvy o právech dítěte, a to zejména čl. 1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 a 36.

Opční protokol spadá do oblasti mezinárodního práva trestního²². Na rozdíl od Úmluvy jsou tak závazky států konkrétnější a protokol od států vyžaduje přijetí konkrétních kroků k jejich uskutečnění.

Protokol vyžaduje po smluvních stranách, aby ve svých vnitrostátních právních řádech zakázaly prodej dětí, dětskou prostituci a dětskou pornografii, přičemž protokol tyto tři formy komerčního sexuálního zneužívání dětí sám definuje. Smluvní státy se dále zavazují, že budou v plném rozsahu postihovat činy²³, jejichž skutkové podstaty jsou v protokolu stanoveny, a to bez ohledu na to, zda jsou spáchány vnitrostátně či mezinárodně, jednotlivcem či organizovanou skupinou²⁴. Vymezení skutkových podstat je chápáno jako minimální standard, který by měl být pokryt ustanoveními vnitrostátních trestních zákonů. S tím souvisí povinnost přijetí opatření ke stanovení odpovědnosti právnických osob za trestné činy v Protokolu uvedené. Protokol nicméně nechává na uvážení smluvních stran, zda tato odpovědnost bude odpovědností trestněprávní, občanskoprávní, či správně-právní²⁵. Stejně tak je na uvážení smluvních stran ponecháno stanovení druhu a výše trestu pro jednotlivé činy. Smluvní strany by dle protokolu při jejich stanovení měly přihlídnout k závažnosti protiprávního chování.

Opční protokol určuje pravidla pro stanovení jurisdikce smluvních států nad činy obsaženými v protokolu, ale zároveň nevyklučuje jakoukoli jurisdikci vykonávanou v

²⁰ Valnému shromáždění OSN byl protokol doporučen k podpisu Hospodářskou a sociální radou OSN, která protokol přijala 27. dubna 2000, jako rezoluci č. E/CN.4/RES/2000/59.

²¹ 18. ledna 2002.

²² Úmluva OSN o právech dítěte z roku 1989 je dokumentem lidskoprávním.

²³ Dle čl. 3 odst. 2 Opčního protokolu platí totéž i pro pokus o spáchání kteréhokoli z těchto činů a pro spolupachatelství či účast na kterémkoli z těchto činů.

²⁴ Čl. 3 odst. 1 Opčního protokolu.

²⁵ Čl. 3 odst. 4 Opčního protokolu.

souladu s vnitrostátním právním řádem smluvních stran, přičemž klade důraz na užší spolupráci mezi zúčastněnými stranami.

Podrobné podmínky jsou stanoveny i v oblasti extradice²⁶. Úplnou novinkou je ustanovení, které stanovuje, že právním titulem k vydávání může být i sám Opční protokol, pokud smlouva o vydávání nebyla mezi státy uzavřena a pokud je vydání existencí takovéto smlouvy podmíněno.

Protokol se neomezuje pouze na úpravu postihování trestných činů a vydávání osob z těchto činů podezřelých. Mezinárodní společenství si je velice dobře vědomo, že k odstranění těchto jevů je důležité eliminovat faktory, které vytváří živnou půdu pro tyto jevy. Protokol se tedy snaží věnovat i otázce prevence, kdy upozorňuje na jevy, které komerční sexuální zneužívání dětí podporují, jako jsou například zaostalost, chudoba, ekonomické rozdíly, nefunkční rodiny, nedostatečné vzdělání, škodlivé tradiční zvyky a další, přičemž speciálně zdůrazňuje negativní vliv rozvíjejících se technologií a zvláště internetu na dostupnost dětské pornografie. Ustanovení o otázkách prevence a prvotních příčinách komerčního sexuálního zneužívání dětí jsou bohužel v protokolu formulována velice obecně a úplně chybí jakékoli závazky pro smluvní strany v této oblasti.

Na druhé straně je stejně důležité, pokud se nepodaří zneužití dítěte zabránit, aby bylo jako oběť dostatečně chráněno. Smluvní státy se zavazují přijmout opatření, která by ve všech stádiích trestního řízení chránila práva a zájmy dětí, které se staly obětí praktik zakázaných protokolem²⁷. Ten obsahuje příkladný výčet opatření, která by měly smluvní státy učinit s tím, že v prvé řadě musí být zohledněn zájem dítěte. Ovšem stejně jako v otázce prevence a prvotních příčin komerčního sexuálního zneužívání dětí, i zde chybí konkrétní povinnosti, které by byly pro smluvní státy závazné.

Kontrola nad dodržováním závazků v protokolu stanovených byla svěřena do rukou Výboru pro práva dítěte²⁸, který byl vytvořen Úmluvou OSN o právech dítěte a jehož slabiny byly popsány výše²⁹ a na jehož omezených pravomocích protokol nic

²⁶ Čl. 5 Opčního protokolu.

²⁷ Čl. 8 odst. 1 Opčního protokolu.

²⁸ Čl. 12 Opčního protokolu.

²⁹ Kapitola 3 této práce.

nezměnil. Jak ovšem píše Hýbnerová, jít nad rámec monitorovacího systému, který je typický pro monitorování závazků z oblasti hospodářských, sociálních a kulturních práv, dokazují směrnice Výboru, týkající se úvodních zpráv předkládaných státy podle čl. 12 odst. 1 Opčního protokolu, které od smluvních stran požadují konkrétní informace o právním statusu Protokolu ve vnitrostátním právu a jeho aplikovatelnost v domácí jurisdikci³⁰.

I přes výše uvedené výtky absence konkrétních závazků a závaznosti v oblasti prevence a ochrany obětí, je Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii komplexním dokumentem zaručujícím vysokou efektivnost ochrany práv dětí a jako takový se řadí k nejúčinnějším nástrojům mezinárodního společenství v oblasti komerčního sexuálního zneužívání dětí.

3.1.2 Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů

Tento Opční protokol byl stejně jako Opční protokol o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii přijat Valným shromážděním OSN 25. května 2000³¹ a v platnost vstoupil jen měsíc po něm³². Protokol byl vypracován, aby státy nepovolávaly do svých ozbrojených sil osoby mladší 18 let a aby zpřísnil ustanovení čl. 38 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte.

V Opčním protokolu se propojuje oblast lidskoprávní s oblastí mezinárodního humanitárního práva.

Smluvní strany se zavázaly, že přijmou všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se členové jejich ozbrojených sil, kteří nedosáhli věku 18 let, přímo neúčastnili bojových akcí³³ a aby nebyli povinně povoláváni do jejich ozbrojených sil³⁴. Státy mají dále zvýšit minimální věk pro dobrovolný vstup do

³⁰ Hýbnerová, S. *Smluvní úprava OSN k potírání obchodu se ženami a dětmi za účelem sexuálního vykořisťování, Právní následky mezinárodně protiprávního chování – Pocta Čestmíru Čepelkovi k 80 narozeninám* Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta 2007 s. 237.

³¹ Valnému shromáždění OSN byl protokol doporučen k podpisu Hospodářskou a sociální radou OSN, která protokol přijala 27. dubna 2000, jako rezoluci č. E/CN.4/RES/2000/59

³² 12. února 2002.

³³ Čl. 1 Opčního protokolu.

³⁴ Čl. 2 Opčního protokolu.

ozbrojených sil. Tento věk byl původně v Úmluvě o právech dítěte stanoven v čl 38 odst. 3 na patnáct let. Zvýšení se opírá o princip, že osoby mladší osmnácti let mají právo na zvláštní ochranu. Protokol dále stanovuje jaké záruky musí smluvní strany splnit, pokud povolují dobrovolné povolávání osob mladších osmnácti let. Mimo to, že povolávání musí být ryze dobrovolné, musí být dán souhlas zákonných zástupců a důvěryhodně potvrzen věk povolávané osoby, musí být osobě poskytnuty informace o povinnostech spojených s danou vojenskou službou. Je zde snaha zajistit, aby mladí lidé měli naprosto jasnou představu o službě v ozbrojených silách.

Za průlom je pokládáno ustanovení čl. 4, které směřuje na: „*ozbrojené skupiny odlišné od ozbrojených sil státu*“. Protokol tedy ukládá povinnost subjektu, který není jeho smluvní stranou. Tyto ozbrojené skupiny by neměly za žádných okolností využívat v bojových akcích osoby mladší osmnácti let a smluvní strany se zavazují využít všechna proveditelná opatření, aby tomuto využívání zabránily, včetně trestání takového využívání.

Smluvní strany by měly při provádění protokolu spolupracovat, vzájemně se jak technicky, tak finančně podporovat a snažit se informovat jak děti, tak dospělé o zásadách a ustanoveních protokolu.

Formulace většiny závazků je velmi obecná a systém kontroly je opět stejný jako v Úmluvě o právech dítěte a je tedy velmi slabý.

Vznik protokolu provázely diskuze, zda věkový limit pro vstup do ozbrojených sil není v rozporu s právem dítěte spolupodílet se na rozhodnutích, která se ho bezprostředně týkají, a s právem na svobodné vyjadřování. Věřím, že to, že protokol byl vytvořen, je důsledkem převládajícího názoru, že účast v ozbrojených konfliktech je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte.

3.2 Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, která je základem systému na potírání mezinárodní organizované zločinnosti, byla Valným Shromážděním OSN

přijata 15. listopadu 2000³⁵ a v platnost vstoupila méně jak tři roky poté³⁶. Úmluva je chápána jako rámcová, a proto vymezuje pouze obecná hlediska organizovaného zločinu a harmonizační opatření pro převzetí do vnitřního práva, která jsou dále konkretizována v dodatkových protokolech, které byly k úmluvě přijaty, z nichž každý se snaží pokrýt jinou oblast organizovaného zločinu.

3.2.1 Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi

Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (tzv. Palermský protokol) je jedním ze tří protokolů³⁷, které byly k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu přijaty. Stalo se tak ve stejný den, v jaký byla přijata samotná Úmluva. O více jak tři roky později, 25. prosince 2003, protokol vstoupil v platnost.

Protokol spadá do oblasti mezinárodního práva trestního a jako takový je zatím nejdůležitějším nástrojem mezinárodního práva, který se snaží předcházet, potírat a trestat obchodování s lidmi, včetně dětí. Do doby jeho přijetí neexistoval žádný univerzální nástroj mezinárodního práva, který by se všemi těmito hledisky obchodu s lidmi zabýval.

Vzhledem k tomu, že protokol doplňuje rámcovou Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, je nutné jej vykládat v souladu s jejími ustanoveními. Některými otázkami, jako například jurisdikcí smluvních států nad trestnými činy obchodování s lidmi, se protokol nezaobírá vůbec. V takových případech se plně uplatní ustanovení obsažená v Úmluvě.

Jedním z hlavních přínosů protokolu je, že stanovil poměrně konkrétní definici obchodování s lidmi³⁸. K naplnění skutkové podstaty obchodování s lidmi je nutné

³⁵ Rezoluce č. A/RES/55/25.

³⁶ 29. září 2003.

³⁷ Dalšími dvěma protokoly jsou: Protokol proti pašování přistěhovalců a Protokol proti nedovolené výrobě střelných zbraní a obchodu s nimi.

³⁸ Čl. 3 pododstavec a) Protokolu: „Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládnutí osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými

učinit jednání, které je v definici uvedeno, použít prostředky stanovené definicí a naplnit účel, který definice stanovuje. V otázce obchodu s dětmi protokol stanovuje výjimku, když v čl. 3 pododstavce c) stanovuje, že najímání, přeprava, transfer, přechovávání nebo přijetí dítěte za účelem zneužívání je považováno za obchod s lidmi, i když nezahrnuje žádný způsob uvedený v definici obchodování s lidmi stanovené v čl. 3 pododstavec a). To znamená, že bude-li obchodováno dítě, nemusí být pro naplnění skutkové podstaty obchodování s lidmi naplněny podmínky obecné definice. Protokol navíc jasně stanovuje, že dítětem je myšlena jakákoli osoba mladší osmnácti let³⁹. Stanovuje tak jednotné pojetí pro veškeré smluvní státy, bez ohledu na to, jak je dítě definováno, respektive jakou věkovou hranici stanovují vnitřní právní řády jednotlivých smluvních států.

Smluvní státy jsou povinny zabezpečit, aby jednání uvedená v definici obchodu s lidmi, stejně tak jako navádění, pokus, účastenství a organizování trestné činnosti vymezené touto definicí, bylo trestné dle vnitrostátních právních řádů smluvních stran.

Druhá část protokolu se zaměřuje na ochranu obětí obchodu s lidmi. Protokol pamatuje jak na právo oběti na přístup k soudu a na spravedlivý proces, tak na ochranu oběti v průběhu trestního řízení i po něm. Mělo by být chráněno soukromí oběti i její totožnost. Právní řízení by měla být důvěrná.

Protokol dále smluvním státům ukládá zabezpečit bezpečnost obětí obchodu s lidmi, ale pouze po tu dobu, po kterou se nacházejí na jejich území. V momentě, kdy se oběti obchodu s lidmi vrátí do země svého původu, povinnost zaniká. Protokol bohužel nestanovuje povinnost státům do kterých jsou oběti vráceny a kde většinou probíhá i trestní řízení s pachateli, bezpečnost zajistit. Ty ji zajišťují většinou pouze tehdy, pokud oběti obchodu s lidmi jsou ochotné svědčit v trestním řízení a pouze po dobu, kdy trestní řízení trvá. Protokol vůbec nepředpokládá zajištění bezpečnosti pro rodiny obětí obchodu s lidmi a pro pracovníky nevládních organizací, kteří obětem pomáhají. V případě, kdy je obětí obchodu s lidmi dítě, je absence zajištění bezpečnosti jeho a jeho nejbližších fatální. Jedním z důsledků je, vedle případné další psychické a fyzické

formami sexuálního vykořisťování, nucenou prací nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů“..

³⁹ Čl. 3 pododstavec d) Protokolu.

újm⁴⁰, že oběti obchodu s lidmi a jejich rodiny, které jsou vystaveny nátlaku a výhrůžkám ze strany pachatelů, nejsou ochotny v trestních řízeních svědčit. Pachatele se tak nemusí podařit odsoudit. Protokol sice zavazuje státy, aby zvážily přijetí opatření, která by umožňovala obětem obchodu s lidmi zůstat ve vhodných případech, a to i trvale, na území daného státu, ale tato úprava může jen částečně kompenzovat absenci závazku zabezpečit bezpečnost obětí obchodu s lidmi v zemích jejich původu.

Protokol myslí i na otázku odškodnění. V čl. 6 odst. 4 protokol bez dalšího stanoví, že každý smluvní stát zajistí, aby jeho vnitrostátní právní systém obsahoval opatření, která poskytují obětem obchodu s lidmi možnost získat kompenzaci za utrpěné škody. Nejsou tak stanoveny žádné další podmínky a je tedy na uvážení smluvních států, zda bude kompenzaci poskytovat smluvní stát sám, či pachatelé trestných činů.

Státy by měly v oblasti prevence vytvořit strategie a programy, které by pomáhaly předcházet a potírat obchod s lidmi a zabezpečit, aby se lidé opakovaně nestávali oběťmi obchodování (reviktimizace), protokol speciálně zmiňuje ty nejohroženější skupiny, a to ženy a děti⁴¹. Smluvní státy se mají snažit upozorňovat pomocí informačních kampaní a s využitím sdělovacích prostředků na boj proti obchodu s lidmi. Smluvní státy mají spolupracovat mezi sebou, stejně tak jako s nevládními organizacemi a dalšími složkami občanské společnosti. Mají přijmout a posílit opatření ke zmírnění faktorů, které činí osoby, zejména ženy a děti, oběťmi obchodování s lidmi. Závazky v oblasti prevence jsou ale velmi obecné. Nejsou stanovena žádná konkrétní opatření.

Protokol se jako mnoho jiných potýká s velkou řadou obecných, nejednoznačných a neurčitých ustanovení, což je jistě způsobeno obavou, aby státy, hlavně ty rozvojové, protokol vůbec podepsaly. Závazná ustanovení by totiž znamenala větší odpovědnost a vyšší náklady, a to právě pro rozvojové země⁴².

⁴⁰ Přitom dle čl. 6 odst. 3 mají státy zvážit zavedení opatření, která mají zajistit psychické, fyzické a sociální zotavení obětí, a to formou ubytování, poradenství, zdravotní a psychické pomoci, vzdělání atd., navíc jsou zdůrazněny zvláštní potřeby dětí.

⁴¹ Čl. 9 odst. 1 protokolu.

⁴² Linhartová, K. *Obchodování s lidmi z pohledu mezinárodního práva a jeho implementace do českého právního řádu* Migrace online .cz 2008, str. 2 dostupný k 10. srpnu 2009 na <http://www.migraceonline.cz/autori/?x=2104780>.

Jednoznačným negativem protokolu je úplná absence kontrolního mechanismu⁴³, což protokol značně zeslabuje. Nejenom, že není nikdo, kdo by zajišťoval a sjednocoval výklad pojmů protokolem ustanovených, ale zároveň není nikdo, kdo by dohlížel, byť by neměl žádné donucovací pravomoci jako v případě Výboru pro dětská práva⁴⁴, na plnění závazků, ke kterým se smluvní státy v protokole zavázaly. Zde by bylo zavedení kontrolního mechanismu vhodné i proto, že protokol ponechává na smluvních státech, aby jednání uvedená v protokolu a stejně tak pachatele, stíhaly na základě svého vlastního vnitrostátního trestního práva⁴⁵.

Přes problematické zabezpečení bezpečnosti obětí obchodu s lidmi a absenci kontrolního mechanismu je zřejmé, že protokol se stal významným mezinárodním nástrojem boje proti obchodu s lidmi. Dětem navíc poskytuje vyšší standard ochrany a spolu se ženami je považuje za nejvíce ohroženou skupinu osob, na jejichž ochranu by se smluvní státy měly speciálně zaměřit.

⁴³ Ani rámcová Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu kontrolní mechanismus neobsahuje.

⁴⁴ Kontrolní orgán zřízený Úmluvou OSN o právech dítěte. Více o něm v podkapitole 3.1 této práce.

⁴⁵ Srovnej a více Hýbnerová, S. *Smluvní úprava OSN k potírání obchodu se ženami a dětmi za účelem sexuálního vykořisťování, Právní následky mezinárodně protiprávního chování – Pocta Čestmíru Čepelkovi k 80 narozeninám* Praha: Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta 2007 s. 214-253.

4 Mezinárodní a nevládní organizace zabývající se ochranou dětských práv

4.1 Mezinárodní organizace

Ochraně práv dětí se na mezinárodní, celosvětové úrovni věnuje, jak již bylo naznačeno výše, hlavně Organizace spojených národů, respektive její specializované organizace.

Od roku 1953 je trvalou součástí OSN Dětský fond společnosti národů (UNICEF)⁴⁶. Dětský fond OSN je hlavní světovou organizací a zároveň jedinou ve struktuře OSN, která se zabývá výhradně ochranou práv dětí. Cílem fondu je ochrana a zlepšení životních podmínek dětí vytvářením příznivých ekonomických, ekologických, sociálních, zdravotních a kulturních podmínek. Pomoc poskytuje dětem na celém světě, převážně ale v rozvojových zemích, kde je jeho pomoci nejvíce zapotřebí.

Díky svým programům se aktivně zasazuje o dodržování závazků, ke kterým se státy zavázaly v Úmluvě OSN o právech dítěte. Jistou nezávislost mu poskytuje i fakt, že ačkoli je součástí OSN, jeho programy nejsou z rozpočtu OSN financovány. Veškeré prostředky získává dobrovolnými příspěvky, ať už od jednotlivých států či jednotlivců, a prodejem pohlednic a jiných dáreků s logem UNICEF.

⁴⁶ Dětský fond organizace spojených národů (United Nations Children's Fund) byl založen 11. prosince 1946 v reakci na utrpení dětí po druhé světové válce. Původní název zněl Mezinárodní dětský fond neodkladné pomoci. Z anglického názvu United Nations International Children's Emergency Fund, vznikla zkratka UNICEF, která se používá dodnes. UNICEF sídlí v New Yorku, kde má svůj hlavní úřad. Centrálu pro Evropu najdeme v Ženevě. Zastoupen je ve více než sto padesáti zemích světa. V čele UNICEF stojí prezident a čtyři viceprezidenti. Fond je řízen výkonnou radou, skládající se z 36 členů, kteří rozhodují na základě konsensu. V roce 1965 se fond stal držitelem Nobelovy ceny za mír.

Další specializovanou organizací OSN je Mezinárodní organizace práce (ILO)⁴⁷, která už na začátku 20. století měla ve svých dokumentech speciální ustanovení o právech dětí.⁴⁸ Jejím hlavním cílem v oblasti ochrany dětských práv je odstranění dětské práce v souladu s čl. 32 Úmluvy OSN o právech dítěte. Její program o odstranění dětské práce poskytuje technickou pomoc a zajišťuje co největší informovanost veřejnosti o tomto problému. Přímé aktivity se soustřeďují hlavně na prevenci, rehabilitaci a vzdělání dětí. Organizace se snaží nalézt i různá alternativní řešení. Příkladem může být hledání lepší práce pro rodiče, aby finanční potřeby rodiny byly pokryty pouze z jejich práce.

Do systému OSN patří též Světová zdravotnická organizace (WHO)⁴⁹. Cílem této agentury je dosažení co nejvyšší úrovně zdraví pro všechny národy světa. Světová zdravotnická organizace podporuje mezinárodní technickou spolupráci v oblasti zdravotnictví, realizuje programy na potírání a úplné odstranění některých nemocí⁵⁰ a celkové zlepšení kvality lidského života. Její strategie jsou zaměřeny na omezování úmrtnosti, nemocnosti a postižení, zejména u chudých a sociálně slabých skupin populace, na podporu zdravé životosprávy a omezení zdravotních rizik, i na rozvoj spravedlivějších a efektivnějších zdravotnických systémů.

V oblasti péče o děti spolupracuje Světová zdravotnická organizace s Dětským fondem OSN. Jedná se zejména o otázky očkování dětí, porodnosti a kojení. Nejvyšší současnou prioritou WHO v této oblasti je úplné vymýcení dětské obrny.

OSN též jmenovala zvláštní osoby, aby dohlížely na určité oblasti dětských práv. O zvýšení ochrany dětí v průběhu konfliktů usiluje zvláštní zmocněnec generálního tajemníka pro otázku dětí v ozbrojených konfliktech. Komise pro lidská práva

⁴⁷ Mezinárodní organizace práce (International Labour Organization – odtud její zkratka) byla založena 11. dubna 1919 a od roku 1946 je specializovanou organizací OSN se sídlem v Ženevě. V čele stojí Správní rada. Jednou ročně se koná Mezinárodní konference práce, na které se setkávají představitelé vlád, zaměstnanců a zaměstnavatelů. Stálým sekretariátem organizace je Mezinárodní pracovní úřad. V roce 1969 byla organizace oceněna Nobelovou cenou za mír.

⁴⁸ Více viz kapitola 3 této práce.

⁴⁹ Světová zdravotnická organizace (World Health Organisation – odtud zkratka WHO), byla založena 7. dubna 1948. Od té doby se tento den na celém světě oslavuje jako světový den zdraví. Centrála WHO sídlí v Ženevě. V čele stojí Výkonná rada složená z 32 zdravotních expertů scházející se dvakrát do roka, aby realizovala rozhodnutí a strategie Světového zdravotnického shromáždění. To je složeno ze všech zástupců členských zemí a schází se jedenkrát ročně.

⁵⁰ Velkým úspěchem byla eliminace pravých neštovic. Ty byly v roce 1979 Světovou zdravotnickou organizací prohlášeny za první nemoc, která byla úplně vymýcena.

jmenovala zvláštního zpravodaje pro obchod s dětmi, dětskou prostituci a dětskou pornografii.

V oblasti mezinárodního práva soukromého je nutné zmínit Haagskou konferenci mezinárodního práva soukromého⁵¹. Cílem konference je harmonizovat normy mezinárodního práva soukromého, a to především práva manželského, dědického i procesního. Svůj cíl se konference snaží naplnit sjednáváním mnohostranných úmluv v oblasti mezinárodního práva soukromého a civilního práva procesního.

V jejím rámci bylo přijato i několik úmluv zaměřujících se přímo na ochranu práv dětí. Mezi ty patří Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, která byla přijata v roce 1980⁵², v platnost vstoupila v roce 1983⁵³. V této oblasti je to nejvýznamnější a nejucelenější dokument, na který navazují úmluvy na regionální úrovni, a zároveň ho i doplňují. Cílem této úmluvy je mezinárodní ochrana dítěte před škodlivými důsledky nedovoleného cestování nebo nenavrácení a stanovení postupů za účelem zajištění okamžitého návratu dítěte do státu jeho obvyklého pobytu⁵⁴. Jeho efektivitu zvyšuje fakt, že byl přijat všemi členskými státy konference.

To se bohužel nestalo v případě Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, která byla přijata v roce 1993⁵⁵. I přes to je to velmi významný mezinárodní nástroj umožňující osvojení dětí do i z ciziny. Je stanoven přesný postup, který musí být při osvojování dítěte do ciziny dodržen. Úmluva stanoví, že pokud je možné osvojit dítě v zemi jeho původu, musí být tomuto osvojení dána přednost před osvojením do ciziny. Je myšleno i na biologické rodiče, kterým je úmluvou zaručena anonymita. Smluvní státy se zavázaly určit jeden ústřední orgán, který bude odpovídat za osvojování dětí do ciziny.

⁵¹ Haagská konference mezinárodního práva soukromého (Hague Conference On Private International Law – zkratka HCIL) vznikla na popud nizozemské vlády a poprvé byla svolána roku 1893. V první polovině 20. století se konalo celkem sedm zasedání. V roce 1955 se konference změnila ve stálou instituci. Konference má dnes více než šest desítek členů. Plenární zasedání jsou svolávána vládou Nizozemska do Haagu jednou za čtyři roky. Schvalují se na nich nové mezinárodní úmluvy a rozhoduje se o dalším postupu.

⁵² Dne 25. října 1980.

⁵³ Dne 1. prosince 1983.

⁵⁴ Evelyne Gebhardt, poslankyně Evropského parlamentu, prostřednice Evropského parlamentu pro případy mezinárodních únosů dětí, rozhovor ze dne 28. ledna 2009, ke dni 14. srpna 2009 přístupný na <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=CS&type=IM-PRESS&reference=20090126STO47093>.

⁵⁵ Přesně dne 29. května 1993. V platnost vstoupila 1. května 1995.

Od roku 2002 je v platnosti⁵⁶ Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí. Byla přijata proto, aby bylo možné předcházet rozporům mezi právními systémy smluvních států, které se týkají pravomoci soudů, použitelného práva, uznávání a výkonu opatření na ochranu dětí⁵⁷.

4.2 Nevládní organizace

Čl. 45 pododstavec a) Úmluvy OSN o právech dítěte přiznává nevládním organizacím významnou roli při monitorování jejího plnění. Výbor pro práva dítěte přijímá informace od mezinárodních, regionálních, národních i lokálních organizací. I když je Úmluva OSN o právech dítěte jedinou úmluvou, která výslovně takovéto právo nevládním organizacím přiznává, ani ostatní mezinárodní orgány nejsou k činnostem nevládních organizací hluché a přičítají jim mimořádnou vážnost. Často jim přiznávají i status konzultanta, který se může účastnit zasedání orgánů těchto organizací. Nevládní organizace mají často detailnější informace o dané problematice než státy samotné a díky svému dosahu jsou schopné lépe informovat veřejnost.

Nevládní organizace lze dělit na ty, které se zabývají ochranou dětských práv univerzálně⁵⁸, a na ty, které se specializují jen na určité oblasti této ochrany⁵⁹.

Mezinárodní nevládní organizace, které se angažují přímo na realizaci Úmluvy OSN o právech dítěte, sdružuje Skupina nevládních organizací pro Úmluvu o právech dítěte⁶⁰. Skupina se zaměřuje na zvyšování informovanosti o Úmluvě a jejích důsledcích, na podporu jejího plného provádění a na to, aby se stala účinným zdrojem informací jak pro Výbor práv dítěte a příslušné orgány Spojených národů, tak i nevládní organizace. Jedním ze základních úkolů Skupiny je zlepšení toku informací mezi Výborem práv dítěte a společenstvím nevládních organizací na mezinárodní i národní

⁵⁶ Přesně od 1. ledna 2002. Přijata byla 19. října 1996.

⁵⁷ Preambule Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

⁵⁸ Např. Defence for Children International.

⁵⁹ Např. The International Foster Care Organisation.

⁶⁰ NGO Group for the Convention on the Rights of the Child.

úrovni. Skupina rovněž podporuje vytvoření a rozvíjení široké základny reprezentativních koalicí národních nevládních organizací a výborů práv dítěte⁶¹.

Jedním ze členů Skupiny nevládních organizací pro Úmluvu o právech dítěte je Defence for Children International (DCI)⁶². Tato mezinárodní nevládní organizace byla jednou z organizací, které se podílely na procesu přijetí Úmluvy OSN o právech dítěte. Právě proto je jejím hlavním cílem uplatňovat ve světovém měřítku zásady a ustanovení Úmluvy OSN o právech dítěte jako věc obecného zájmu. Jednou ze strategií, jak se DCI snaží tohoto cíle dosáhnout je, že obhajuje rozvoj politik a postupů, které jsou v nejlepším zájmu dítěte, a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni. Součástí je i tlak na státy, aby přijaly národní politiky, které by reflektovaly Úmluvu OSN o právech dítěte.

Nevládní organizací specializující se na jednu oblast ochrany práv dětí, a to na právo dítěte vyrůstat v rodinném prostředí⁶³, je The International Foster Care Organisation⁶⁴. IFCO se zaměřuje na podporu a propagaci pěstounské péče po celém světě. Zastává názor, že děti by měly vyrůstat se svými rodiči, případně v širší rodině a pokud to není možné, měla by mít pěstounská péče vždy přednost před jinými, mimo rodinnými formami péče. Je zajímavé, že se IFCO nezapojila do podpory mezinárodní adopce. Je totiž přesvědčena, že dítě by mělo vyrůstat co nejbližší své původní rodině.

⁶¹ *Směrnice pro nevládní organizace podávající zprávu Výboru pro práva dítěte*, neoficiální překlad dostupný k 14. srpnu 2009 na www.dci.cz/userfiles/file/crcsmernno.doc.

⁶² Defence for Children International (DCI) byla založena v roce 1979 v Ženevě, aby pokračovala v aktivitách Mezinárodního roku dítěte, rozvíjených ve prospěch dětí. Sídlí v Ženevě. Prostřednictvím svých národních sekcí a přidružených členů je zastoupena v několika desítkách zemí.

⁶³ Deklarováno v preambuli Úmluvy OSN o právech dítěte.

⁶⁴ The International Foster Care Organisation (IFCO) byla založena v roce 1981. Její členská základna, která se rozprostírá po celém světě se skládá jak z organizací, tak z jednotlivců, kteří jsou zapojeni do pěstounské péče.

5 Systém ochrany dětských práv v Evropském prostoru a jeho vývoj

5.1 Rada Evropy

Všechny státy Evropy⁶⁵, ať už jí geograficky vymezíme jakkoli, jsou členy Organizace spojených národů a v drtivé většině ratifikovaly ty nejdůležitější dokumenty týkající se ochrany lidských práv, včetně ochrany práv dětí. Stejně tak jsou evropské státy členy většiny dalších mezinárodních organizací zabývajících se ochranou lidských práv.

Evropské státy se i přes zapojení do mezinárodního systému ochrany lidských práv rozhodly jít nad rámec této ochrany, když v roce 1949⁶⁶ zřídily regionální organizaci k ochraně lidských práv, parlamentní demokracie a zákonnosti, Radu Evropy⁶⁷.

Výchozím dokumentem této mezivládní regionální organizace, který založil Evropský standard ochrany lidských práv⁶⁸, je Evropská úmluva o lidských právech, která vznikla již v prvním roce po založení Rady Evropy. Na ní, jako na dokument obsahující výhradně politická a občanská práva, navázala o jedenáct let později Evropská sociální charta, upravující naopak výhradně práva hospodářská a sociální. Systém, založený Radou Evropy, se tak vydal cestou rozdělení těchto skupin práv do různých, samostatných dokumentů⁶⁹. Tyto dva základní dokumenty doplňují další

⁶⁵ S výjimkou Vatikánu a Kosova. Případně i Řádu Maltézských rytířů, který by dle mezinárodního práva měl být suverénním nestátním subjektem, ovšem názory se v tomto směru liší.

⁶⁶ Rada Evropy byla založena 5. května 1949.

⁶⁷ Zakládajícími členy byly: Belgie, Dánsko, Francie, Irská republika, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Švédsko a Spojené království. Dnes je členem Rady Evropy 47 států. Jsou to veškeré evropské státy kromě Běloruska, Vatikánu (má status pozorovatele) a Kazachstánu. Sporné jsou státy Kosovo, Abcházie, Jižní Osetie, Severní Kypr, Náhorní Karabach a Podněstří.

⁶⁸ Více k Evropskému standardu ochrany lidských práv Čepelka, Č. *Evropský standard ochrany lidských práv* Acta Universitatis Carolinae Iuridica 1991 34/4-5 s. 93-108.

⁶⁹ Úmluva OSN o právech dítěte se o téměř dvacet osm let později vydala opačnou cestou, když sama obsahovala jak práva politická a občanská, tak práva hospodářská a sociální. Viz výše, kapitola 3 této

instrumenty, zabývající se ochranou menšin, včetně dětí. Vše dohromady tvoří evropský systém ochrany lidských práv.

Ochrana práv dětí je v rámci Rady Evropy zajišťována hlavně závaznými úmluvami, které se zabývají různými specifickými otázkami. Zatím chybí dokument, který by se na půdě Rady Evropy všestranně zaměřil na ochranu práv dětí. Poté, co byla přijata Úmluva OSN o právech dítěte, deklarovaly členské státy Rady Evropy záměr, vytvořit podobný dokument na regionální úrovni, který by konkretizoval příliš slabý mezinárodní standard vyjádřený touto Úmluvou. Úmluva OSN o právech dítěte ve svém čl. 41 sama stanovuje, že pokud existuje na mezinárodní úrovni vyšší standard ochrany dětských práv, než je stanoven v ní samotné, vždy platí tento vyšší standard. V roce 1990 bylo Parlamentním shromážděním přijato doporučení⁷⁰, které uvítalo přijetí Úmluvy OSN o právech dítěte a zároveň vyzvalo k vytvoření dokumentu, který by zajistil širší ochranu. K jeho vytvoření však zatím nedošlo a stále se vedou diskuze o jeho vzniku a případné formě. Jednou z variant je zakotvit univerzální ochranu dětí do Protokolu k Evropské úmluvě o lidských právech. Kontrola závazků v protokolu obsažených by tak spadala pod kontrolní mechanismus Evropské úmluvy o lidských právech.

5.1.1 Strategie a programy Rady Evropy na zlepšení ochrany práv dětí

Po celá 90 léta 20. století byla ochrana práv dětí v popředí zájmu Rady Evropy. V roce 1996⁷¹ přijalo Parlamentní shromáždění doporučení o Evropské strategii pro děti⁷². Tato strategie⁷³ měla být vypracována ve spolupráci s UNICEF, aby sloužila jako inspirace a návod pro všechny, kteří aktivně podporují práva dětí ve svých činnostech. Vzhledem k tomu, že ani na bohatém a rozvinutém evropském kontinentě nejsou práva dětí ještě zdaleka realitou, vyzvalo Parlamentní shromáždění státy, aby se ochrana dětských práv,

práce.

⁷⁰ Doporučení 1121 (1990) o právech dítěte (Recommendation 1121 (1990) on the rights of children.

⁷¹ Přesně 24. ledna 1996.

⁷² Doporučení 1286 (1996) o Evropské strategii pro děti (Recommendation 1286 (1996) on a European strategy for children).

⁷³ Výslovně je uváděno „pro děti do osmnácti let“ - Bod č. 2 Doporučení.

zájmů a potřeb pro ně stala politickou prioritou⁷⁴. Státy byly vyzvány, aby, pokud tak ještě neučinily, ratifikovaly Úmluvu OSN o právech dítěte⁷⁵. Shromáždění je přesvědčeno, že dodržování práv dětí a větší rovnost mezi dětmi a dospělými pomůže zachovat spojenectví mezi generacemi, což přispěje k demokracii⁷⁶.

Doporučení obsahuje v bodě č.7 konkrétní návrhy, které Shromáždění doporučuje Výboru ministrů. Výbor ministrů má mimo jiné vyzvat členské státy Rady Evropy, aby jmenovaly komisaře (ombudsmana) pro děti nebo vytvořily jinou strukturu zaručující nezávislost a která by byla přístupná veřejnosti.

Doporučení Parlamentního shromáždění je právně nezávazným dokumentem, který ovšem disponuje vysokou morální autoritou. Tuto autoritu nesporně demonstruje i fakt, že ve více jak polovině členských států Rady Evropy byl zřízen ombudsman pro děti. V roce 1997 dokonce vznikla Evropská síť ombudsmanů pro děti (ENOC)⁷⁷. ENOC je nezávislé neziskové sdružení, které spojuje nezávislé dětské instituce (ombudsmany) z více jak dvaceti členských států Rady Evropy⁷⁸ za účelem podpory aplikace Úmluvy OSN o právech dítěte. Sdružení dále podporuje kolektivní lobování za práva dětí a podporuje rozvoj nezávislých institucí pro děti.

Na Doporučení Evropské strategie pro děti navázalo další doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy. Toto Doporučení o budování společnosti 21. století s dětmi a pro děti⁷⁹ bylo přijato v roce 2002⁸⁰. Doporučení konstatuje, že od roku 1989 jsou práva dětí uznána a zakotvena v jediném dokumentu, který byl téměř celosvětově⁸¹ přijat, v Úmluvě OSN o právech dítěte. Z Doporučení je vidět, že si Parlamentní shromáždění uvědomuje, že míra uplatnění Úmluvy v praxi není nikterak vysoká, když zdůrazňuje, že nestačí pouze prohlášení o záměru, ale že je nutné uvádět tato prohlášení do praxe.

⁷⁴ Bod č. 5 Doporučení.

⁷⁵ Bod č. 6 Doporučení.

⁷⁶ Bod č. 5 Doporučení.

⁷⁷ Evropská síť ombudsmanů pro děti (European Network of Ombudspersons for Children - zkratka ENOC).

⁷⁸ Sdružení je otevřeno pouze členům Rady Evropy.

⁷⁹ Doporučení o budování společnosti 21. století s dětmi a pro děti (Recommendation 1551 (2002) on Building a 21st century society with and for children).

⁸⁰ Přesně 26. března 2002.

⁸¹ Doporučení se zmiňuje o významné výjimce, kterou jsou Spojené státy Americké. Spolu s nimi Úmluvu neratifikovalo už jen Somálsko.

Je tedy třeba vytvořit akční plán, program o budování společnosti 21. století s dětmi a pro děti, který bude v naprosté soudržnosti s Úmluvou OSN o právech dítěte a to na celém světě⁸². Shromáždění proto žádá členské státy, aby se ujistily, že jejich vnitrostátní právní předpisy jsou v souladu s Úmluvou, aby přijaly dlouhodobé národní politiky v oblasti dětských práv, aby zajistily, že dětská práva, zájmy a potřeby budou brány v úvahu při legislativních procesech v jednotlivých státech, a to tím, že se stane běžnou praxí například vždy vypracovat „hodnocení dopadů na dítě“⁸³. Znovu je vysloven požadavek zřízení ombudsmanů pro děti.

V závěru je znovu připomenuto, že by měly pokračovat diskuze o vypracování evropské úmluvy o právech dětí, která by lépe odpovídala evropskému prostředí. V úplném závěru je pak Výbor ministrů vyzván, aby spolupracoval s Evropskou unií, na vytvoření počítačové sítě ohledně pohřešovaných dětí.

V současné době je realizován program „Budování Evropy pro děti a dětmi“⁸⁴. Program se zaměřuje na prosazování práv dětí a ochranu dětí před násilím. Jeho hlavním cílem je pomoci všem rozhodujícím činitelům a aktérům při navrhování a provádění národních strategií pro ochranu práv dětí a prevenci násilí na dětech.

5.2 Evropská unie

Druhým hráčem na poli evropské ochrany lidských práv je Evropská unie, která vznikla v roce 1993 na základech Evropského společenství. Všechny členské státy Evropské unie jsou zároveň členy Rady Evropy a přijaly nejen Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv, ale i další úmluvy této organizace.

Je nesporné, že obě organizace jsou založeny na stejných hodnotových základech, ale na druhé straně si je nutné uvědomit, že obě organizace si vytyčily rozdílné cíle, ke kterým dospívají jinými prostředky. To jim však nebrání vzájemně spolupracovat a zbytečně nevytvářet duplicitní instrumenty ochrany. Evropská unie se ve svém zakládacím dokumentu přihlásila k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a

⁸² Bod č. 2 Doporučení.

⁸³ “child impact evaluations” - bod č. 4 písm. iii doporučení.

⁸⁴ Původně měl probíhat v letech 2006-2008, ale v roce 2008 Výbor ministrů schválil strategii i na roky 2009-2011.

základních svobod, když v čl. 6 odst. 2 prohlásila, že: „*ctí základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950...*“.

Základním dokumentem přijatým na půdě Evropské unie k ochraně lidských práv, je Charta základních práv Evropské unie z roku 2000, k jejímuž vypracování byl dán popud v roce 1998 na zasedání Evropské rady v Kolíně nad Rýnem. Příznačně to bylo v roce, kdy slavila padesáté výročí Všeobecná deklarace OSN o lidských právech. Charta sdružuje do jediného dokumentu všechna osobní, občanská, politická, ekonomická a sociální práva společná všem občanům Evropské unie. Cílem jejího vypracování bylo sjednotit základní práva použitelná na úrovni Evropské unie, čím by mělo dojít ke zvýšení povědomí o těchto právech. Charta je založena na ústavních tradicích členských států Evropské unie, na vydaných deklaracích Evropského parlamentu, ale také vychází z Evropské úmluvy o lidských právech⁸⁵ a Evropské sociální charty.

Práva dítěte jsou stanovena v čl. 24 charty, který se evidentně opírá o určitá ustanovení Úmluvy OSN o právech dítěte. Dětem je přiznáno právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Je deklarováno vyjadřování svobodných názorů dítěte, ke kterým musí být přihlíženo v otázkách, jež se dítěte dotýkají, a to s ohledem na jeho věk a vyspělost⁸⁶. Při všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány nebo soukromými institucemi, musí být prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte⁸⁷. Třetí odstavec tohoto článku pak garantuje dětem právo udržovat styk s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu s jeho právy⁸⁸.

Charta byla přijata jako politická deklarace a jako taková není právně závazná. Nicméně veškeré státy Evropské unie se zavázaly, že ji budou dodržovat. Ostatně základní práva v úmluvě obsažená jsou součástí již přijatých, závazných mezinárodních dokumentů a jsou tedy součástí platné evropské legislativy. I přes svou nezávaznost je charta významným dokumentem, který obsahuje zatím nejrozsáhlejší mezinárodní

⁸⁵ Více o vztahu Evropské úmluvy o lidských právech a Charty základních práv EU - Šturma, P. *Vztah evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva* Bulletin advokacie 2004 7-8 s 19-31.

⁸⁶ Srovnej čl. 12 a 13 Úmluvy OSN o právech dítěte.

⁸⁷ Srovnej čl. 3 Úmluvy OSN o právech dítěte.

⁸⁸ Srovnej čl. 9 Úmluvy OSN o právech dítěte.

listinu práv. Zahrnuje totiž nejen práva, která již byla zakotvena dříve, v rámci jiným mezinárodních i evropských instrumentů, ale také formuluje nová práva, která jsou specifická pro seskupení států evropské unie⁸⁹.

Ochrana dětských práv se v poslední době dostává do popředí zájmů Evropské unie. V roce 2006⁹⁰ přijala Evropská komise sdělení „Směrem ke strategii EU o právech dítěte“⁹¹, které navrhuje vytvořit komplexní strategii Evropské unie, jejímž cílem by bylo účinně prosazovat a chránit práva dětí v rámci EU, a to v oblasti vnitřní i vnější politiky zaměřující se hlavně na otázky násilí, chudoby, diskriminace, situaci dětí uprchlíků, přistěhovalců a žadatelů o azyl, vzdělání, zdraví a na otázku dětí v ozbrojených konfliktech. Evropský parlament ve svém usnesení ze dne 16. ledna 2008 tuto strategii uvítal a pověřil Komisi, aby vytvořila specifickou rozpočtovou položku pro práva dětí, jež by umožnila financovat činnosti související s prováděním strategie.

Sdělení komise nejsou sice právně závazná, ale jak se ostatně vyjádřil i UNICEF, je tato strategie velmi vítaným krokem směrem k úplné realizace práv dětí.

V roce 2009 předložila Komise návrhy na revizi dvou základních Rámcových rozhodnutí⁹², a to o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii a proti obchodování s lidskými bytostmi. V současné době Komise připravuje návrh na revizi zásadního Rámcového rozhodnutí v oblasti trestního práva, o postavení obětí.

Důkazem, že se Rada Evropy a Evropská unie snaží spolu v oblasti ochrany práv dětí spolupracovat může být i konference, kterou v dubnu 2009 v Praze uspořádala Evropská unie za účasti zástupkyně generálního tajemníka Rady Evropy. Účastníci této konference s názvem „Evropa přátelská dětem“ ve svých závěrech doporučili evropským státům zohlednit ve své politice zájem dětí a dbát na respektování jejich práv a vytvořit speciální podmínky pro děti se zvláštními potřebami. Dále posílit význam a odpovědnost lidsko-právních orgánů garantujících oblast práv dětí na národní

⁸⁹ Šturma, P. *Vztah evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva* Bulletin advokacie 2004 7-8 s 21.

⁹⁰ 4. června 2006.

⁹¹ Směrem ke strategii EU o právech dítěte (Towards an EU strategy on the rights of the child) – KOM(2006)367.

⁹² Rámcová rozhodnutí přijímá Rada evropské unie za účelem sblížení zákonů a jiných předpisů členských států. Tato rozhodnutí jsou pro členské státy závazná co do výsledku, kterého má být dosaženo. Takováto rozhodnutí nemohou mít přímý účinek.

i evropské úrovni, prohloubit evropskou spolupráci, výměnu zkušeností a koordinaci při naplňování práv dětí. Podpořit ustavení jednoho úřadu odpovědného za prosazování a ochranu práv dětí (ombudperson)⁹³. Čl. 6 vyzval k větší podpoře vzdělávání v oblasti lidských práv nejen dětí, ale také dospělých. Je vidět opět snaha o prohloubení spolupráce EU s Radou Evropy, kdy je jednak doporučena konkrétní spolupráce EU na realizaci programu Rady Evropy Budování Evropy pro děti a s dětmi, ale i obecná spolupráce v oblasti práv dětí, zejména při přípravě a implementaci legislativy z hlediska dopadu na děti⁹⁴.

⁹³ Bod 3 Závěrů konference Evropa přátelská k dětem konané pod záštitou ministra pro lidská práva a menšiny České republiky, Kongresové centrum Praha, Praha, Česká republika, 6-7 dubna 2009 dostupné ke dni 17.srpna 2009 na <http://www.eu2009.cz/event/1/442/>.

⁹⁴ Srovnej bod 8 a 10 Závěrů konference.

6 Systém ochrany dětských práv v rámci Rady Evropy

Za účelem ochrany práv dětí bylo na půdě Rady Evropy vytvořeno zatím osm úmluv⁹⁵, které se zabývají výhradně dětskými právy. Jsou to⁹⁶:

- Evropská úmluva o osvojení dětí
- Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství
- Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí
- Úmluva o počítačových zločinech
- Úmluva o styku s dětmi
- Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání
- Evropská úmluva o osvojení dětí (revidovaná)

Na děti, jakožto lidské bytosti, se vztahují veškeré úmluvy o lidských právech. Z těchto úmluv, přijatých na půdě Rady Evropy, je třeba zmínit hlavně Evropskou úmluvu o lidských právech a Evropskou sociální chartu. Na nich je postaven systém evropské ochrany lidských práv, který doplňuje a rozšiřuje judikatura Evropského soudu pro lidská práva. Ten byl zřízen právě Evropskou úmluvou o lidských právech. Ani jedna z výše uvedených úmluv, které upravují ochranu práv dětí, nespadá pod kontrolní systém

⁹⁵ Dle Rady Evropy, která pod sekci „rodinné právo – práva dětí“ (k 14. srpnu 2008 dostupno na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?MA=29&CM=7&CL=ENG>) zahrnuje i Úmluvu o počítačových zločinech. Tato úmluva dle mého názoru není čistě „dětskoprávní“. Pouze čl. 9 této úmluvy řeší problematiku trestných činů souvisejících s dětskou pornografií.

⁹⁶ Vzestupně dle data přijetí.

Evropské úmluvy o lidských právech. Pod tento kontrolní mechanismus nespadá ani Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi. Tato Úmluva obsahuje ustanovení, která děti zohledňují. Problém obchodu s lidmi je dnes jedním z nejpálčivějších a dětí se bezprostředně dotýká. Proto je třeba zmínit i tuto Úmluvu.

Úmluvy jsou doplňovány doporučeními Parlamentního shromáždění Rady Evropy a Výboru ministrů Rady Evropy. Doporučení nejsou pro členské státy závazná, ačkoli Statut⁹⁷ zmocňuje Výbor ministrů uložit vládám členských států, aby jej informovaly o aktivitách, které ve vztahu k vydaným doporučením učinily. Na rozdíl od úmluv mohou doporučení pružněji reagovat na aktuální problémy a velmi často rozpoutají diskuze, které vedou až k uzavření závazných úmluv. Z těch novějších je možno včetně těch již výše zmíněných⁹⁸ uvést zejména:

Doporučení Parlamentního shromáždění:

- Doporučení 1121 (1990) o právech dítěte
- Doporučení 1286 (1996) o Evropské strategii pro děti
- Doporučení 1551 (2002) o budování společnosti 21. století s dětmi a pro děti
- Doporučení 1601 (2003) o zlepšování osudu opuštěných dětí v institucionálních zařízeních.

Doporučení Výboru ministrů:

- Doporučení Rec(2001)16 o ochraně dětí před sexuálním zneužíváním,
- Doporučení Rec(2003)19 o zlepšení přístupu k sociálním právům,
- Doporučení Rec(2003)20 o nových způsobech zvládnání delikvence mládeže a úloze justice pro mladistvé
- Doporučení Rec(2005)5 ohledně práv dětí žijících v institucionálních zařízeních

Přestože doporučení nejsou pro členské státy závazná, mají nesporně, jak již bylo řečeno výše⁹⁹, vysokou morální autoritu a dotváří rámeček systému ochrany dětských práv Rady Evropy.

⁹⁷ Čl. 15 písm. b) Statutu Rady Evropy přijatého dne 5. května 1949.

⁹⁸ Kapitola 5 této práce.

⁹⁹ Kapitola 5 této práce.

6.1 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁰⁰ je první a základní regionální mezinárodně právní úmluvou na ochranu lidských práv, která se snaží o širokou ochranu lidských práv, a to politických a občanských.

Pro větší pochopení jejího významu i struktury je nutné si uvědomit historický kontext jejího vzniku. Úmluva byla podepsána v Římě 4. listopadu 1950, nedlouho po druhé světové válce, kdy se evropský prostor z války teprve pomalu vzpamatovával. Podle jedné z teorií byl právě špatný stav států po válce důvodem, proč úmluva obsahuje pouze práva politická a občanská a ne práva hospodářská a sociální. Hospodářské a sociální závazky vyžadují od států aktivní konání a jsou finančně náročné. Obě dvě podmínky mohly válkou vyčerpané, hlavně západoevropské státy splnit jen s těžší. Jiný argument poukazuje hlavně na nutnost zviditelnit a zakotvit společné záruky k dodržování lidských práv¹⁰¹.

Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách byla v průběhu své existence několikrát doplňována. Do současné doby bylo přijato 14 dodatkových protokolů k této Úmluvě. Ale nejen dodatkové protokoly mění tvář Úmluvy. Úmluva se mění i díky samotným státům, které ji ratifikovaly a které k ní velmi často připojují své výhrady¹⁰². Je tak značně komplikované určit, které státy jsou čím vázány. Naopak k větší unifikaci a přehlednosti přispívá svým výkladem kontrolní mechanismus Úmluvy, Evropský soud pro lidská práva¹⁰³. Právě ten je spolu se změnou statusu jednotlivce tím největším a hlavním přínosem Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách.

¹⁰⁰ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) č. 005.

¹⁰¹ Srovnej Hýbnerová, S. *Evropská ochrana lidských práv v dokumentech* Praha: Nakladatelství Karolinum 2002 s. 8.

¹⁰² Více o problematice výhrad k Evropské úmluvě o lidských právech - Šturma, P. *Úvod do Evropského práva ochrany lidských práv*. Praha: Karolinum 1994 s. 79-103.

¹⁰³ Srovnej Čepelka, Č. *Evropský standard ochrany lidských práv* Acta Universitatis Carolinae Iuridica 1991 34/4-5 s. 93.

Členské státy se zavázaly, že práva a svobody obsažené v úmluvě přiznají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci¹⁰⁴. Práva a svobody zaručují všem osobám na jejich území, nikoli jen svým občanům. Navíc je zde vyjádřen vztah mezi státem a jednotlivcem, což se v historii mezinárodního práva veřejného stalo úplně poprvé. Byla tím prolomena tradiční doktrína mezinárodního práva veřejného, založená na principu suverenity, rovnosti, a nevměšování do vnitřních záležitostí a operující výlučně na zásadě reciprocity a vzájemného uznání práv a povinností¹⁰⁵. Úmluva tak založila vztah mezi státem a jednotlivcem, nikoli mezi státy navzájem, jak tomu bývalo doposud.

Čl. 34 Úmluvy pasoval jednotlivce do role subjektu mezinárodního práva, když mu přiznal možnost podat individuální stížnost Evropskému soudu pro lidská práva v případě, že jeho práva byla poškozena v důsledku porušení práv přiznaných mu úmluvou. Čl. 34 Úmluvy přesně stanoví, že stížnost může podat každá fyzická osoba¹⁰⁶. Není tedy nutná právní způsobilost fyzické osoby podle vnitrostátního práva. To by znamenalo, že individuální stížnost může podat i dítě. Problém ale tkví v podmínkách jednání před samotným soudem. Ten může posuzovat věc až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva¹⁰⁷. Tímto je podání individuální stížnosti dítětem prakticky znemožněno. V řízeních podle vnitrostátních právních řádů za sebe dítě nemůže samostatně jednat a musí tak být vždy zastoupeno, ať už svým zákonným zástupcem, nebo státní organizací.

6.1.1 Dětská práva v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva

Funkci kontrolního mechanismu v rámci Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod plní Evropský soud pro lidská práva¹⁰⁸, na který se mohou

¹⁰⁴ Srovnej čl. 1 Úmluvy.

¹⁰⁵ Hýbnerová, S. *Evropská ochrana lidských práv v dokumentech* Praha: Nakladatelství Karolinum 2002 s. 8.

¹⁰⁶ Kromě ní ještě nevládní organizace, nebo skupiny osob.

¹⁰⁷ Podle účinnosti a dostupnosti pro stěžovatele.

¹⁰⁸ Evropský soud pro lidská práva (fr. Cour européenne des droits de l'homme, angl. European Court of Human Rights). Po reformě kontrolního mechanismu, která byla provedena dodatkovým protokolem č. 11. (Protocol No. 11 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, restructuring the control machinery established thereby, přijat 11. května 1994, vstoupil v platnost 1. listopadu 1998), je Evropský soud pro lidská práva jako jediný povolán k projednávání

jednotlivci, nevládní organizace i skupiny osob obrátit s individuální stížností, pokud se domnívají, že jedna z Vysokých smluvních stran porušila práva přiznaná jim Úmluvou. Podmínkou posuzování stížnosti ze strany Soudu je vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí. Vysoké smluvní strany se zavázaly, že se budou řídit konečnými rozsudky Soudu ve všech sporech, jichž budou stranami¹⁰⁹.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod neobsahuje žádné ustanovení, které by se primárně vztahovalo k ochraně práv dětí. Obsahuje ale ustanovení, která se práv dětí dotýkají a Evropský soud pro lidská práva se tak svou judikaturou ochrany práv dětí dotýká.

Čl. 8. Úmluvy chrání rodinný život, když stanoví právo každého na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence, přičemž státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat, kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti. Otázkou porušení práva na respektování rodinného života se soud zabýval ve věci *Marckx v. Belgie*¹¹⁰. Matka a její dítě si stěžovaly, že belgické právo po matce požaduje učinit konkrétní právní kroky k tomu, aby její vztah k jejímu nemanželskému dítěti měl stejný statut jako v případě manželského dítěte. Soud konstatoval, že vnitrostátní právní systém musí umožnit, aby osoby mohly vést normální rodinný život a zajistit, aby se rodinné vztahy mezi členy rodiny mohly normálně rozvíjet. Byla tak poprvé vyjádřena povinnost státu zdržet se chování, které by mohlo zasáhnout do přiznaného práva, ale zároveň i pozitivní povinnost přijmout potřebná opatření k prosazení tohoto práva. Ve věci *Johansen v. Norsko*¹¹¹ zbavil veřejný orgán dítě jeho původního rodinného prostředí. V tomto případě ponechal Soud státu plnou volnost při rozhodování o umístění dítěte do

individuálních i mezistátních stížností. Více Hubálková E. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika - Judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva* Praha: Linde Praha 2003.

¹⁰⁹ Více k postupu projednávání stížností viz Hýbnerová, S. *Evropská ochrana lidských práv v dokumentech*. Praha: Nakladatelství Karolinum 2002 s. 9-11.

¹¹⁰ *Marckx v. Belgie* (*Marckx v. Belgium*), rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. června 1979.

¹¹¹ *Johansen v. Norsko* (*Johansen v. Norway*), rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. srpna 1996.

ústavního zařízení. Porušení čl. 8. Úmluvy bylo konstatováno ve věci K. a T. v. Finsko¹¹² kde byly dlouhodobě psychicky nemocné matce odebrány děti, přičemž mladší bylo odebráno přímo z porodního sálu. Soud označil takovéto jednání za nepřiměřené. Úřad sociální péče měl matku o rozhodnutí informovat a dostatečně zvážit, zda trvají důvody pro svěřením dětí do ústavní péče.

Čl 5. Úmluvy zaručuje právo na svobodu a osobní bezpečnost, přičemž toto právo může být legálně omezeno mimo jiné i v případě nezletilého, na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonného zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán. Tohoto se úzce dotýkal judikát ve věci Nielsen v. Dánsko¹¹³. Dítě bylo na žádost matky umístěno na psychiatrické oddělení pro neurotické poruchy. Dítě podalo prostřednictvím svého otce, který nedisponoval rodičovskou zodpovědností, stížnost, ve které bylo poukazováno na to, že dítě bylo matčím rozhodnutím zbaveno svobody. Soud konstatoval, že matka učinila toto rozhodnutí v nejlepším zájmu dítěte, vykonávala tím svá rodičovská práva a takovéto omezení, není zbavením ve smyslu čl. 5. Úmluvy. Vystala ale další otázka, zda by stát měl kontrolovat omezení svobody dětí způsobené rodiči. Soud judikoval, že pokud by omezení svobody dětí způsobené rodiči přesahovalo rámec čl. 8 Úmluvy, je povinností státu zasáhnout. Čl. 5. Úmluvy by se měl uplatňovat v případě, že je zadržované osobě způsobena újma samotným zadržováním¹¹⁴.

6.2 Evropská sociální charta

Evropská sociální charta¹¹⁵ doplňuje evropský standard ochrany lidských práv založený Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod o práva hospodářská a sociální.

¹¹² K. a T. v. Finsko (K. And T. v. Finland) rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. dubna 2000.

¹¹³ Nielsen v. Dánsko (Nielsen v. Denmark) rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. listopadu 1988.

¹¹⁴ Srovnej a více Balcarová, M. *Mezinárodněprávní ochrana dítěte (regionální aspekty)*. (disertační práce). Praha: 2000. 156 s. - Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta s. 20-27 a Schlegelová, N. *Zájmy dítěte při výchově mimo rodinu – standardy a jejich naplnění z pohledu komparativního* (diplomová práce). Brno: 2006. 63 s. - Masarykova univerzita. Právnická fakulta s. 15-17.

¹¹⁵ Evropská sociální charta (European Social Charter) č. 035

Charta byla přijata v říjnu 1961¹¹⁶. Od té doby k ní byly přijaty tři dodatkové protokoly. V roce 1996 byla přijata Revidovaná sociální charta¹¹⁷, která zahrnuje do jednoho dokumentu všechna práva, včetně těch, která byla upravena v dodatkových protokolech, i práva úplně nová. Byl hlavně rozšířen katalog práv a principů.

Smluvní státy se zavázaly, že budou část I. Charty¹¹⁸ považovat za deklaraci cílů, o jejichž dosažení budou usilovat všemi vhodnými prostředky. Na tento obecný požadavek spíše politické povahy navazuje již závazek povahy právní. Smluvní státy se zavazují, že budou považovat za závazné nejméně pět z devíti vyjmenovaných článků části II. Charty¹¹⁹ a dále, že budou vázány dalšími články nebo číslovanými odstavci Části II. Charty podle svého výběru, za předpokladu, že celkový počet článků nebo číslovaných odstavců, kterými budou vázány, nebude menší než 16 článků nebo 63 číslovaných odstavců. Tento komplikovaný systém přijímání závazků byl přijat proto, že se považovalo za nereálné požadovat po všech státech přijetí všech povinností v Chartě stanovených. Rada Evropy chtěla, aby byla Charta ratifikována rychle a co nejdříve státy. Proto byl zvolen tento variabilní a postupný systém přijímání závazků. Při revizi Charty byl tento systém zachován, jen byl rozšířen katalog práv a principů.

Z nynějších jednatřiceti článků¹²⁰ Charty se právy dítěte primárně zabývá čl. 7. části I. Charty, který stanoví právo dětí a mladých osob na zvláštní ochranu před fyzikálními a morálními riziky, kterým jsou vystaveny. Jedná se hlavně o stanovení věkové hranice v oblasti pracovního práva. Dále se ochrany dětí dotýká čl. 17 části I. Charty, který obsahuje právo dětí a mladých osob na sociální, právní a hospodářskou ochranu. Má být poskytnuto bezplatné základní a střední vzdělání, ochrana dětí proti zanedbávání, násilí nebo vykořisťování a dětem, které jsou dočasně nebo definitivně zbaveny podpory ze strany rodiny má být poskytnuta pomoc ze strany státu. Práv dítěte

¹¹⁶ Přesně 12. října 1961. V platnost vstoupila 26. února 1965.

¹¹⁷ Revidovaná sociální charta (European Social Charter (revised)) č. 163 byla přijata 3. května 1996 a dne 1. července 1999 vstoupila v platnost. Tato práce vychází ze znění této Revidované sociální charty.

¹¹⁸ Část I. Charty vyjmenovávala původně 19 práv. Revidovaná Charta jich upravuje již 31.

¹¹⁹ Jedná se o články 1, 5, 6, 7, 12, 13, 16, 19 a 20 dle části III. Článku A odstavce 1 písm. b) Revidované Charty.

¹²⁰ Jednotlivá práva a principy jsou vyjmenována v Části I. A a Části II. Charty jsou tato práva a principy definovány.

se dotýkají i jiné články, které se vztahují k právům rodiny, zaměstnaných žen a podobně¹²¹.

Charta zavedla mezinárodní kontrolní mechanismus, který byl koncipován spíše jako monitorovací procedura. Smluvní státy měly předkládat bienální zprávy o plnění přijatých ustanovení generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. V roce 1991 byl přijat k Evropské sociální chartě protokol, který tuto kontrolní proceduru v zájmu vyšší efektivity Charty modifikuje¹²². Další protokol z roku 1995¹²³ zavedl systém kolektivních stížností. Ty mohou podávat určité kategorie nevládních organizací, které nebudou spokojeny s prováděním Charty. Stížnost může směřovat proti jakémukoli závazku, který smluvní strana přijala. Stížnost posoudí Výbor nezávislých expertů, který vypracuje zprávu, na základě které rozhodne Výbor ministrů¹²⁴.

6.3 Evropská úmluva o výkonu práv dětí

Evropská úmluva o výkonu práv dětí¹²⁵ balancující na hranici mezinárodního práva veřejného a soukromého, byla přijata v lednu 1996¹²⁶. Úmluva je instrumentem čistě procesním a nerozšiřuje tak katalog dětských práv.

Úmluva se ve své preambuli odvolává na Úmluvu OSN o právech dítěte, zejména na její čl. 4, který ukládá smluvním státům, aby přijaly příslušná zákonodárná, správní a další opatření k zabezpečení práv zmíněnou Úmluvou přiznaných.

Účelem Úmluvy je, v nejlepším zájmu dětí, podporovat jejich práva, poskytnout jim procesní práva a usnadnit jejich výkon tím, že bude zabezpečeno, aby děti, přímo nebo prostřednictvím jiných osob nebo orgánů, byly informovány o soudních řízeních,

¹²¹ Jedná se například o čl. 8 a 17. Části I. Charty.

¹²² Protokol pozměňující Evropskou sociální chartu (Protocol amending the European Social Charter) č. 142 byl přijat dne 21. října 1991 a dosud nevstoupil v platnost. Ratifikovat ho musí veškeré státy, které ratifikovali Evropskou sociální Chartu z roku 1961. V současné době (k 25. srpnu 2009) se čeká na ratifikaci Lucemburska, Slovinska a Velké Británie.

¹²³ Additional Protocol to the European Social Charter Providing for a System of Collective Complaints č. 158 byl přijat dne 9. listopadu 1995 a vstoupil v platnost 1. července 1998.

¹²⁴ K Evropské sociální chartě srovnej Hýbnerová, S. *Evropská ochrana lidských práv v dokumentech*. Praha: Nakladatelství Karolinum 2002 s.12-19.

¹²⁵ Evropská úmluva o výkonu práv dětí (European Convention on the Exercise of Children's Rights) č. 160.

¹²⁶ Přesně 21. ledna 1996 a vstoupila v platnost 1. července 2000.

kteřá se jich týkají, a mohly se jich účastnit¹²⁷. Pro účely této Úmluvy je dítětem osoba kteřá ještě nedosáhla věku osmnácti let¹²⁸. Státy se zavázaly, že nejpozději při ratifikaci Úmluvy určí¹²⁹ alespoň tři druhy soudních řízení v rodinných věcech, na něž se Úmluva použije. Například ve věcech rodičovství, adopce, správy majetku dítěte či zbavení či omezení rodičovských práv¹³⁰. Důsledkem této možnosti výběru je samozřejmě nejednotnost jednotlivých vnitrostátních právních úprav.

Procesní opatření na podporu výkonu práv dětí obsahují především právo dítěte na informace, na vyjádření názoru v soudním řízení i na informace o možných důsledcích při vyhovění jeho názoru¹³¹. Při rozhodování mají soudní orgány před vynesením soudního rozhodnutí zkoumat, zda mají veškeré potřebné informace, aby mohly rozhodnout v nejlepší mž zájmu dítěte a vzít názor dítěte náležitě v úvahu. Soudní orgány musí mít možnost zahájit soudní řízení z moci úřední a měly by rozhodovat co nejrychleji, v nutných případech vydávat rozhodnutí, kteřá jsou okamžitě vykonatelná¹³².

Úmluva se vyhnula řešení otázky, zda dítě samo, nezávisle na vůli rodičů či zákonných zástupců, může iniciovat soudní řízení. Došlo k tomu zřejmě záměrně vzhledem k citlivosti této otázky¹³³.

Jako kontrolní mechanismus Úmluva zavedla Stálý výbor¹³⁴. Ten má posuzovat veškeré příslušné otázky, týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy, navrhopvat a posuzovat návrhy na změny Úmluvy a být nápomocen vnitrostátním orgánům při implementaci Úmluvy. Kontrolní mechanismus je tedy spíše monitorovací, když Stálý výbor nedisponuje žádnými donucovacími ani sankčními pravomocemi a ani smluvní státy nemají vůči Stálému výboru žádné povinnosti.

¹²⁷ Hlava I. čl. 1 odst. 1. Úmluvy.

¹²⁸ Dle Důvodové zprávy k Úmluvě, čl. 1 bod 12 a 13, v případě, že vnitrostátní právní řády smluvních států stanovují zletilost později, než dosažením 18ti let věku, může být Úmluva použita i na tyto osoby do dosažení zletilosti. Naopak, pokud dle vnitrostátních právních řádů např. díky manželství dosáhnout osoby zletilosti před 18 rokem života, i tak se na ně vztahuje tato Úmluva až do završení 18ti let.

¹²⁹ Prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy (Hlava I. čl. 1. odst. 4. Úmluvy).

¹³⁰ Demonstrativní výčet je uveden v Důvodové zprávě čl. 1 bod 17.

¹³¹ Veškerá procesní práva dítěte jsou stanovena v Hlavě II, části A. Úmluvy.

¹³² Úloha soudních orgánů je stanovena v Hlavě II. Části B. Úmluvy.

¹³³ Srovnej Scheu, H.Ch. *Mezinárodní ochrana práv dítěte* Acta Universitatis Carolinae Iuridica 1998 44/3-4 s. 67.

¹³⁴ Hlava II. Úmluvy.

Obsah Úmluvy naznačuje, že jejím cílem je alespoň v minimální možné míře sblížit vnitrostátní právy řády ohledně procesních pravidel při ochraně práv dětí s tím, že časem by se tento minimální standard mohl prohloubit.

6.4 Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi

Obchodování s lidmi je bohužel realitou i ve vyspělých evropských státech, a proto Rada Evropy v roce 2005 přijala Úmluvu proti obchodu s lidskými bytostmi, která vstoupila v platnost v roce 2008¹³⁵. Úmluva není primárně úmluvou na ochranu práv dětí, ale její ustanovení se na ně samozřejmě vztahují a některá se na ně speciálně zaměřují.

Úmluva navazuje na mnoho mezinárodních i regionálních instrumentů, zejména na Opční protokol k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi¹³⁶. Úmluva je komplexním dokumentem, který se zaměřuje na prevenci obchodu s lidmi, na ochranu obětí obchodu s lidmi, na jejich práva, i na stíhání obchodníků, kteří s lidmi obchodují. Je postavena na zásadě nediskriminace. Vztahuje se na všechny formy obchodování s lidmi, národní i nadnárodní. Úmluva se neomezuje pouze na obchod za účelem sexuálního vykořisťování, ale vztahuje se i na obchody za účelem nucené práce, otroctví, nevolnictví, nebo odebrání orgánů¹³⁷. Důraz je kladen na mezinárodní spolupráci i spolupráci s občanskou společností¹³⁸. Úmluva zavádí monitorovací mechanismus¹³⁹.

Pro účely Úmluvy se dítětem rozumí každá osoba mladší osmnácti let¹⁴⁰. V mnoha ustanoveních je dětem přiznávána vyšší míra ochrany. V otázkách prevence musí

¹³⁵ Úmluva proti obchodu s lidskými bytostmi (Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings) č. 197 byla přijata dne 16. května 2005 a vstoupila v platnost dne 1. února 2008.

¹³⁶ Instrumenty na které Úmluva navazuje jsou uvedeny v preambuli Úmluvy. Vztah k jiným mezinárodním nástrojům je řešen v čl. 40 Úmluvy.

¹³⁷ Linhartová, K. *Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi a její význam* Migrace online.cz 2008 dostupný k 10. srpnu 2009 na http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2126661_s_5-6

¹³⁸ Kapitola VI. Úmluvy.

¹³⁹ Kapitola VII. Úmluvy.

¹⁴⁰ Čl. 4 písm. d) Úmluvy.

každá ze smluvních stran přistupovat citlivě k vytváření, provádění a hodnocení všech svých politik a programů pro předcházení obchodování s lidmi, s ohledem na děti. Musí být přijata zvláštní opatření ke snížení zranitelnosti dětí při obchodování s lidmi, zejména tím, že pro ně bude vytvářeno speciální ochranné prostředí. Měla by být přijata opatření, která budou odrazovat od poptávky, která vede k obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi¹⁴¹.

Zvláštní situaci dětí zohledňuje Úmluva i při identifikaci obětí. Pokud je věk oběti nejistý, musí jí být až do zjištění jejího věku poskytnuta ochrana jako dítěti. S ohledem na nejlepší zájem dítěte má být dětské oběti zajištěno zastoupení, pokud není přítomen zákonný zástupce, případně má být vynaloženo veškeré úsilí k nalezení rodiny dítěte¹⁴². V rámci pomoci obětem má být dětem zajištěn přístup ke vzdělání¹⁴³. Důležité je, že dětské oběti není možné vrátit do státu původu, pokud existují náznaky, že jejich návrat by nebyl v jejich nejlepším zájmu.

V oblasti trestního práva hmotného je za přitěžující okolnost považováno, byl-li trestný čin spáchán proti dítěti. I při soudním řízení má být s ohledem na zvláštní potřeby dětí zajištěna zvláštní ochranná opatření¹⁴⁴.

6.4.1 Komparace s Opčním protokolem k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi

Oproti Opčnímu protokolu Úmluva přináší řadu zlepšení, zejména v oblasti prevence a ochrany obětí obchodu s lidmi a klade větší důraz na spolupráci mezi státy. Je ale znát, že je Úmluva postavena na základech Opčního protokolu. Např. přebírá definici obchodu s lidmi, včetně výjimky stanovené pro děti¹⁴⁵.

Na rozdíl od Opčního protokolu se Úmluva vztahuje jak na mezistátní, tak na vnitrostátní obchodování s lidmi. Zároveň zde není podmínkou spojení s mezinárodním organizovaným zločinem. Úmluva se snaží zajistit větší bezpečnost a ochranu obětí, aby

¹⁴¹ Srovnej Kapitola II. Úmluvy, zvláště Čl. 5 odst. 3 a 5 a Čl. 6.

¹⁴² Čl. 10 Úmluvy.

¹⁴³ Čl. 12 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

¹⁴⁴ Více v čl. 30 Úmluvy.

¹⁴⁵ Více viz výše v této práci, podkapitola 3.1.2.1.

nedocházelo k tomu, že oběti nebudou ochotné svědčit. Zde se Úmluva nejvíce poučila z nedostatků Opčního protokolu. Úmluva stanovuje lhůtu 30ti dnů na zotavení oběti, v níž má oběť možnost získat dočasné povolení k pobytu, které není podmíněno její dobrovolnou spoluprací s orgány činnými v trestním řízení. I v oblasti repatriace a navrácení obětí do země původu je Úmluva propracovanější.

Tím největším rozdílem, který činí z Úmluvy efektivnější nástroj ochrany než jakým je Opční protokol, je zavedení kontrolního mechanismu¹⁴⁶. V jeho rámci si mohou zdrojové, tranzitní či cílové země vyměňovat informace a praktické zkušenosti a uplatňovat formy nátlaku tak, aby se upevnila prevence a postih. Zároveň má GRETA monitorovat implementaci Úmluvy smluvními stranami. Úmluva přiznává kontrolnímu mechanismu řadu oprávnění, jako možnost požadovat informace od občanské společnosti či pořádat návštěvy zemí. GRETA je povinna připravit zprávu obsahující analýzu týkající se implementace ustanovení, kterých se hodnocení týká, a návrhy smluvním stranám, jak se vypořádat s vytykanými nedostatky. Dalším pilířem kontrolního mechanismu je Výbor smluvních stran, orgán více politický, který má s GRETA intenzivně spolupracovat. Jak efektivní tento kontrolní systém bude ukáže teprve čas¹⁴⁷.

6.5 Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání

Oblast komerčního sexuálního zneužívání dětí je v současné době v popředí zájmu jak Rady Evropy, tak Evropské unie. Díky novým technologiím, hlavně rozmachu internetu se státům nedaří zneužívání dětí efektivně potírat ani mu předcházet. Přijetí úmluvy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání předcházela dlouhá diskuze a Výbor ministrů přijal několik doporučení zabývajících se touto tematikou. Již v roce 1991 to bylo Doporučení č. R(91)11 o sexuálním vykořisťování,

¹⁴⁶ Kontrolní mechanismus (Group of experts on action against trafficking in human beings - GRETA) je upraven v kapitole VII. Úmluvy. Má být složen z 10 až 15 nezávislých členů, kteří budou voleni Výborem smluvních stran.

¹⁴⁷ Linhartová, K. *Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi a její význam* Migrace online.cz 2008 dostupný k 10. srpnu 2009 na http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2126661_s_5-6.

pornografii a prostituci dětí a mladistvých a obchodování s nimi¹⁴⁸. Následovalo Doporučení Rec(2001)16 o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním¹⁴⁹. V roce 2001¹⁵⁰ byla přijata Úmluva o počítačových zločinech¹⁵¹, jejíž čl. 9 se zabýval trestnými činy souvisejícími s dětskou pornografií. Smluvní státy se zavázaly kriminalizovat ve svém právním řádu výrobu, nabízení a zpřístupnění, distribuci, přenos, pořizování a držení dětské pornografie. Pro účely této Úmluvy je za dítě považována jakákoli osoba mladší osmnácti let. Smluvní státy mohou stanovit nižší věkový limit. Ten ale nesmí být nižší než šestnáct let¹⁵². Úmluva zavedla i definici dětské pornografie.

Po více jak šestnáct let trvající diskuzi byla Výborem ministrů dne 12. července 2007 přijata¹⁵³ Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním¹⁵⁴.

Motivace pro přijetí této Úmluvy je jasně vyjádřena v její preambuli. Státy Rady Evropy si uvědomují, že sexuální vykořisťování a sexuální zneužívání dětí narostlo do znepokojujících rozměrů jak na úrovni jednotlivých států, tak na mezinárodní úrovni, a to zejména vzhledem k častějšímu používání informačních a komunikačních technologií dětmi a pachatelé této činnosti, a že prevence sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání dětí a boj proti nim vyžaduje mezinárodní spolupráci. Státy Rady Evropy zdůrazňují, že blaho a nejlepší zájmy dětí jsou základními hodnotami sdílenými všemi členskými státy, jež musí být prosazovány bez jakékoli diskriminace¹⁵⁵.

¹⁴⁸ Council of Europe Recommendation No R (91) 11 concerning sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults bylo přijato 9. září 1991.

¹⁴⁹ Council of Europe Committee of Ministers Recommendation Rec(2001) 16 to Member States on the protection of children against sexual exploitation bylo přijato 31. října 2001.

¹⁵⁰ Přesně 23. listopadu 2001. V platnost vstoupila 1. července 2004.

¹⁵¹ Úmluva o počítačových zločinech (Convention on Cybercrime) č. 185.

¹⁵² Úmluva stanovuje minimální hranici, na kterou mohou smluvní státy věkový limit snížit. Neurčení takovéto minimální hranice značně relativizuje definici dítěte jak je stanovena v Úmluvě OSN o právech dítěte a je jí to obecně velmi vytýkáno. Více o této problematice v kapitole 2 této práce.

¹⁵³ Úmluva byla otevřena k podpisu dne 25. října 2007. Do současnosti (k 27. srpnu 2007) ji podepsalo 35 států, ale ratifikovaly pouze 2. Úmluva vstoupí v platnost až bude ratifikována pátým státem, přičemž nejméně tři státy z těchto pěti musí být členy Rady Evropy.

¹⁵⁴ Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním (Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse) č. 201.

¹⁵⁵ Preambule Úmluvy. Česká republika tuto Úmluvu zatím nepodepsala. Neexistuje tak oficiální překlad této úmluvy do Českého jazyka. V práci pracuji z neoficiálním překladem, který vytvořilo Ministerstvo spravedlnosti České republiky.

Vzhledem k tomu, že vypracování Úmluvy předcházelo dlouhé období diskuzí, v rámci nichž bylo vytvořeno velké množství dokumentů, se Úmluva odvolává jak na mezinárodní úmluvy v čele s Úmluvou OSN o právech dítěte, tak na úmluvy přijaté v rámci Rady Evropy, doporučení Výboru ministrů, i na rámcová rozhodnutí Rady Evropské unie¹⁵⁶ a na konference a programy¹⁵⁷ přijaté k této problematice¹⁵⁸. I díky tomu je Úmluva propracovaným instrumentem, který neopakuje již zavedené instituty, ale konkretizuje je a rozvíjí.

Úmluva si klade za cíl předcházet sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání dětí, potírat takovéto chování, chránit práva dětských obětí tohoto chování, podporovat národní a mezinárodní spolupráci v této oblasti a zavést specifický kontrolní mechanismus na zajištění účinné realizace jejích ustanovení smluvními stranami¹⁵⁹. Základní zásadou na které Úmluva staví je zásada zákazu diskriminace. V článku 2 Úmluvy je uveden velice široký demonstrativní výčet diskriminačních důvodů.

Pro účely Úmluvy je dítě definováno jako jakákoli osoba mladší osmnácti let, a to bez dalšího. Úmluva neumožňuje¹⁶⁰ státům jakkoli tuto věkovou hranici snižovat. Kromě této definice Úmluva v článku 3 stanovuje definici sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání dětí¹⁶¹ a definici oběti¹⁶².

Úmluva je prvním závazným právním nástrojem na regionální úrovni, který označuje různé formy sexuálního zneužívání za trestné činy¹⁶³ a to včetně zneužívání, které je páčáno v domácnosti nebo rodině, za použití síly, nátlaku či hrozeb. Katalog trestných činů které Úmluva zavádí je velmi široký a konkrétní. Je kriminalizováno sexuální zneužívání, činy související s dětskou prostitucí, dětskou pornografií, s účastí dítěte v pornografických představeních a další chování, jako korumpování dětí, či

¹⁵⁶ Fakt, že Úmluva zmiňuje instrumenty přijaté Evropskou Unií jen potvrzuje rozvíjející se trend spolupráce mezi těmito organizacemi.

¹⁵⁷ Resumé k této Úmluvy zvláště zdůrazňuje, že přijetí této Úmluvy je třeba vidět zvláště v kontextu programu Rady Evropy „Budování Evropy pro děti a s dětmi“ (Resumé je přístupné v anglickém jazyce k 27. srpnu 2009 na <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Summaries/Html/201.htm>).

¹⁵⁸ Konkrétně viz Preambule Úmluvy. Vztah k ostatním mezinárodním instrumentům je řešen v Hlavě XI. Úmluvy.

¹⁵⁹ Čl. 1 Úmluvy.

¹⁶⁰ Na rozdíl od Úmluvy OSN o právech dítěte i Úmluvy o počítačové kriminalitě. Viz výše v této práci.

¹⁶¹ Definice je provedena odkazem na chování popsané v čl. 18 až 23 Úmluvy.

¹⁶² Dle čl. 3 písm. c) Úmluvy „obět“ znamená kterékoli dítě, jež se stane předmětem sexuálního vykořisťování nebo sexuálního zneužívání.

¹⁶³ Trestní právo hmotné je upraveno v Hlavě VI. Úmluvy.

vytláčení dětí k sexuálním účelům. Kriminalizováno je i napomáhání nebo navádění a pokus. S cílem bojovat proti dětské sexuální turistice, Úmluva stanoví, že jednotlivci mohou být stíháni pro několik trestných činů, i když se jednání dopustili v cizině. Úmluva stanovuje i odpovědnost právnických osob. Forma trestů je sice ponechána na uvážení smluvních stran, ale je stanoveno, že do sankcí musí být zahrnuty tresty odnětí svobody. Úmluva obsahuje demonstrativní výčet dalších forem trestů¹⁶⁴.

Velmi propracovaná je i otázka vyšetřování, stíhání a procesní právo¹⁶⁵ vůbec.

6.5.1 Prevence

Velký důraz je v Úmluvě kladen na prevenci, což je zjevné i ze struktury Úmluvy, kdy preventivní opatření jsou stanovena hned v Hlavě II. Úmluvy. Zásadou je, že každá smluvní strana přijme potřebná legislativní nebo jiná opatření k prevenci všech forem sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání dětí a k ochraně dětí¹⁶⁶.

Preventivní opatření jsou stanovena u různých skupin osob různě, dle jejich vyspělosti a odpovědnosti. Dětem mají být na základních a středních školách poskytovány informace o sexuálním vykořisťování a sexuálním zneužívání a mají být informovány o způsobech, jak se mohou chránit. Vše samozřejmě s přihlédnutím k jejich rozumovému vývoji, v případě potřeby i za asistence rodičů. Důraz je výslovně kladen na rizikové situace, zejména ty, jež souvisejí s využíváním nových informačních a komunikačních technologií¹⁶⁷. Osoby pracující v kontaktu s dětmi¹⁶⁸ by měly, dle čl. 5 Úmluvy, mít zvýšené povědomí o ochraně práv dětí, měly by být informovány o sexuálním vykořisťování a sexuálním zneužívání dětí, o způsobech jejich rozpoznání a o možnosti nahlášení takového chování kompetenčním orgánům. Velmi důležitý je závazek smluvních států zajistit, aby u profesí, při jejichž výkonu dochází k pravidelnému kontaktu s dětmi bylo zaručeno, že kandidáti na tyto profese nebyli nikdy usvědčeni ze sexuálního vykořisťování nebo sexuálního zneužívání dětí¹⁶⁹. Preventivní

¹⁶⁴ Čl. 27 Úmluvy.

¹⁶⁵ Hlava VII. Úmluvy.

¹⁶⁶ Čl. 4 Úmluvy.

¹⁶⁷ Čl. 6 Úmluvy.

¹⁶⁸ Osoby v oblasti školství, zdravotnictví, sociální ochrany, soudnictví a v oblasti orgánů vymáhajících právo a dále v oblastech souvisejících se sportem, kulturou a volným časem.

¹⁶⁹ Tento požadavek souvisí a nelze provést bez spolupráce mezi smluvními státy, hlavně kvůli volném

opatření počítají i se zapojením široké veřejnosti, s účastí médií, soukromého sektoru i s tím, že smluvní strany budou všechna opatření finančně podporovat.

Za klíčovou novinku v oblasti preventivních opatření osobně považují ustanovení článku 7 Úmluvy, které se zaměřuje na pomoc potencionálním pachatelům¹⁷⁰. Státy se zavazují zajistit, aby osoby, které se sami obávají, že by mohly spáchat některý z trestných činů uvedených v Úmluvě, měly možnost přístupu k účinným intervenčním programům nebo opatřením navrženým za účelem vyhodnocení a prevence rizika spáchání těchto činů. Dle důvodové zprávy k Úmluvě¹⁷¹ nebylo smluvním státům záměrně ukládáno, jaké konkrétní modely mají užít, ale jednoduše stanoveno, že je mají zajistit. Je tedy ponecháno na vůli států jaký systém zvolí, ale zvolit ho musí.

6.5.2 Pomoc a ochrana obětí

Ochranná opatření a pomoc obětem je v Úmluvě rozpracována v Hlavě IV. a stojí na zásadě, že každá smluvní strana vypracuje účinné sociální programy a zřídí multidisciplinární struktury za účelem poskytnutí potřebné pomoci obětem, jejich blízkým příbuzným a dalším osobám odpovědným za péči o ně¹⁷². Děti obecně, zvláště pak traumatizované oběti jsou velice závislé na své rodině. Proto je důležité, že ochrana bude poskytnuta nejenom obětem samotným, ale i jejich nejbližším příbuzným a dalším osobám, které odpovídají za jejich péči. Budou tak komplexně chráněni všichni, kteří se na pomoci dětským obětem podílejí. Dle druhé zásady bude osobě, jejíž věk není jistý, poskytována ochrana a pomoc jako dítěti, dokud se neprokáže její skutečný věk.

Důležité je přijetí legislativních opatření k prolomení mlčenlivosti, které vnitrostátní právní řády ukládají odborníkům, kteří pracují s dětmi, aby tito mohli odpovědným orgánům nahlásit jakékoli podezření na sexuální vykořisťování a sexuální zneužívání. Na pomoc obětem mají být zřízena opatření s ohledem na názory, potřeby a

pohybu osob v rámci schengenského prostoru, viz dále.

¹⁷⁰ Pomoci osobám proti nimž je vedeno trestní stíhání, nebo které jsou již usvědčeny je věnována Hlava V. Úmluvy, zaměřující se na intervenční programy pro tyto osoby, včetně informovanosti těchto osob o takovýchto programech, včetně možnosti odmítnutí.

¹⁷¹ Důvodová zpráva k Úmluvě (Explanatory report), je přístupná v anglickém jazyce ke dni 27. srpna 2009 na <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/201.htm>.

¹⁷² Čl. 11 Úmluvy.

obavy dětí, která zajistí jak krátkodobou, tak dlouhodobou pomoc obětem při jejich fyzickém, ale též psychosociálním zotavování. Při pomoci obětem mají být dále zřízeny asistenční linky a zajištěna spolupráce s nevládními organizacemi a dalšími složkami občanské společnosti zabývajícími se poskytováním pomoci obětem,

Úmluva pamatuje i na osoby blízké obětem a to nejen na ty osoby, které se snaží oběti pomoci. Osoby oběti blízké, které se jí snaží pomoci jsou sami vystaveni velkému tlaku a ocitají se v situacích, se kterými nemají žádné zkušenosti. Proto je jen dobře, že i jim má být poskytnuta terapeutická pomoc. Zvláště u dětí se poskytnutí pomoci osobám dítěti blízkým rovná poskytnutí pomoci dětem samotným. Na druhou stranu je bohužel smutnou realitou, že ti, kteří by měli dítě chránit se sami stávají pachatelé, nebo se na sexuálním vykořisťování a zneužívání podílejí. Proto intervenční postupy, které státy na pomoc obětem vypracují musí obsahovat možnost vystěhovat rodiče, který je údajně pachatelem sexuálního zneužívání a možnost přemístit oběti z rodinného prostředí. První možnost byla do Úmluvy zařazena pro případy, kdy jeden rodič je údajným pachatelem, zato druhý se oběti snaží pomoci¹⁷³.

V Hlavě VII. Úmluvy jsou propracována procesní pravidla při ochraně obětí během vyšetřování a trestního řízení. Oběť musí být především, pokud si nepřeje opak, informována o postupu vyšetřování a řízení. V případě, že by oběť nebo její rodina mohla být v nebezpečí, musí být informována o dočasném či trvalém propuštění odsouzené osoby. Ochrana obětí se neomezuje jen na vyšetřování a řízení. Obětem musí být umožněno, aby byly vyslechnuty, předložily své důkazy a zvolily si prostředníka, který bude prezentovat jejich stanoviska. Musí mít přístup k právní pomoci a v případě, že je nemůže zastupovat jejich zákonný zástupce, musí být jmenován zvláštní zástupce oběti. Zároveň musí být zajištěna ochrana obětí tak, aby nic nemohlo vést k jejich identifikaci¹⁷⁴. Bezpečnost musí být zajištěna nejenom obětem, ale jejich rodinám a svědkům, kteří vypovídají v jejich prospěch, aby bylo zabráněno nátlaku na tyto osoby ze strany pachatelů a aby nemohlo dojít k opakované viktimizaci. Vzhledem ke

¹⁷³ Srovnej čl. 14 č. 99 Důvodové zprávy k Úmluvě.

¹⁷⁴ S tím souvisí i možnost, aby oběť byla při řízení vyslechnuta v soudní síni, aniž by tam musela být fyzicky přítomna, či aby mohlo být nařízeno jednání s vyloučením veřejnosti dle čl. 36 Úmluvy a požadavek, aby dětská svědectví mohla být nahrávána na video a toto video bylo akceptováno jako důkaz při řízení před soudem dle čl. 35 odst. 2 Úmluvy.

specifičnosti dětské oběti jsou stanovena pravidla, jak mají být co nejšetrněji vedeny rozhovory s dítětem a kdo je má provádět.

Jistou ochranou oběti je i ustanovení, podle kterého musí smluvní státy zajistit, aby vyšetřování trestných činů uvedených v Úmluvě nezáviselo na trestním oznámení nebo obvinění ze strany oběti a aby řízení mohlo pokračovat, i když oběť svou výpověď stáhne.

6.5.3 Mezinárodní spolupráce

Obecné zásady mezinárodní spolupráce, kterými by se smluvní státy měly řídit jsou stanoveny v Hlavě IX. čl. 38 Úmluvy. Spolupráce musí vést ke snížení překážek, které by zabraňovaly rychlému šíření informací a důkazů. Závazek spolupráce zahrnuje prevenci a boj proti sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání dětí, ochranu a poskytování pomoci obětem a vyšetřování, včetně postupů týkajících se trestných činů stanovených v Úmluvě.

Každá smluvní strana se zavazuje přijmout potřebná legislativní nebo jiná opatření k zajištění toho, aby oběti trestných činů uvedených v Úmluvě na území smluvní strany odlišné od státu, kde mají bydliště, mohly podat trestní oznámení příslušným orgánům ve státě, kde mají bydliště¹⁷⁵.

Úmluva může být považována za právní základ pro vzájemnou právní pomoc v trestních věcech nebo pro vydání ve vztahu k trestným činům uvedeným v Úmluvě. Toto ustanovení je do Úmluvy vloženo hlavně proto, aby podpořilo zájem nečlenských států Rady Evropy tuto Úmluvu přijmout¹⁷⁶.

¹⁷⁵ Čl. 38 odst. 2 Úmluvy. Tento odstavec je založen na čl. 11, odst. 2 a 3 Rámcového rozhodnutí Rady Evropské unie o postavení obětí v trestním řízení ze dne 15. března 2001. Srovnej čl. 38 bod 258 Důvodové zprávy k Úmluvě.

¹⁷⁶ Možnost a podmínky přistoupení k Úmluvě pro státy, které nejsou členy Rady Evropy stanovuje čl. 46 Úmluvy. Pro členské státy Rady Evropy je toto ustanovení nadbytečné díky Evropské úmluvě o vydávání a vzájemné pomoci v trestních věcech z roku 1957. Srovnej čl. 38 bod 260 Důvodové zprávy k Úmluvě.

6.5.4 Monitorovací mechanismus

Účinné provádění Úmluvy smluvními stranami má zajistit monitorovací mechanismus, jehož úpravu obsahuje Hlava X. Úmluvy. K tomuto účelu bude vytvořen Výbor smluvních stran, jehož první zasedání¹⁷⁷ se uskuteční v průběhu prvního roku poté, co Úmluva vstoupí v platnost pro desátého signatáře, který Úmluvu ratifikuje. Vnik monitorovacího mechanismu tedy není shodný se vstupem Úmluvy v platnost¹⁷⁸. Takovéto oddálení vniku monitorovacího mechanismu bylo odůvodněno tak, že zatímco na rychlém vstupu Úmluvy v platnost má Rada Evropy velký zájem, vznik monitorovacího mechanismu byl stanoven až na dobu, kdy bude Úmluva ratifikována dostatečným počtem států, aby mohl efektivně a důvěryhodně fungovat¹⁷⁹.

Výbor smluvních stran bude složen ze zástupců smluvních stran Úmluvy. Bude zajišťovat rovnou účast všech smluvních stran na procesu rozhodování, při řízení i monitorování Úmluvy. Měl by také posílit spolupráci mezi smluvními stranami s cílem zajistit řádné a účinné provádění této Úmluvy. Výbor musí přijmout jednací řád, který jednak stanoví systém, kterým bude monitorování Úmluvy prováděno a dále musí být navržen tak, aby smluvní státy byly efektivně kontrolovány¹⁸⁰. Spolu se smluvními státy budou členy Výboru i další zástupci z řad institucí Rady Evropy¹⁸¹, zástupci občanské společnosti a zejména nevládních společností¹⁸². Důvodová zpráva k Úmluvě považuje spolupráci zástupců občanské společnosti a Výboru za jednu z hlavních předností monitorovacího systému. Stejně tak účast nevládních organizací byla považována za nezbytnou, pokud kontrola uplatňování Úmluvy má být skutečně efektivní¹⁸³.

Snahou tvůrců Úmluvy bylo vytvořit co nejjednodušší a flexibilní mechanismus, který by měl sloužit jako centrum pro shromažďování, analýzu a sdílení informací, zkušeností a osvědčených postupů mezi státy, za účelem zlepšení jejich politik zaměřených na prevenci a boj proti sexuálnímu vykořisťování a zneužívání dětí. Od

¹⁷⁷ Dle čl. 39 odst. 2 Úmluvy Výbor smluvních stran svolá generální tajemník Rady Evropy.

¹⁷⁸ Úmluva vstoupí v platnost až bude ratifikována pátým státem, přičemž nejméně tři státy z těchto pěti musí být členy Rady Evropy.

¹⁷⁹ Srovnej čl. 39 bod 265 Důvodové zprávy k Úmluvě.

¹⁸⁰ Srovnej čl. 39 bod 267 Důvodové zprávy k Úmluvě.

¹⁸¹ Bliže čl. 40 odst. 1 a 2 Úmluvy.

¹⁸² Tito další zástupci kteří se budou účastnit zasedání Výboru smluvních stran nebudou mít dle čl. 40 odst. 4 Úmluvy právo hlasovat.

¹⁸³ Srovnej čl 40 bod 269 Důvodové zprávy.

tohoto účelu se odvíjí i jeho kompetence. Výbor by měl předkládat návrhy k usnadnění či zlepšení účinného využívání a provádění Úmluvy, včetně identifikace problémů a účinků jakýchkoli deklarácí nebo výhrad učiněných dle Úmluvy. Vyjadřovat stanoviska k jakékoli otázce týkající se aplikace této Úmluvy a podporovat výměnu informací o významných změnách v oblasti legislativy, politiky a technologií.

Výbor smluvních stran tedy nedisponuje žádnými donucovacími ani sankčními pravomocemi vůči smluvním státům. Tvůrci Úmluvy nechtěly vytvořit kontrolní mechanismus, ale opravdu a čistě pouze mechanismus monitorovací, který bude sloužit jako koordinátor, prostředník a tmelící prvek mezi smluvními státy pro usnadnění aplikace Úmluvy. Zda tento systém bude dostatečně efektivní bude možné zhodnotit až poté, co vznikne.

6.5.5 Komparace s Opčním protokolem k Úmluvě OSN o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii

Úmluva ve své preambuli mimo jiné odkazuje i na Opční protokol k Úmluvě OSN o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii. Již z pouhého pohledu na oba instrumenty je zjevné, že Úmluva je oproti Opčnímu protokolu mnohem propracovanější.

Úmluva oproti Opčnímu protokolu stanovuje konkrétní a závazné povinnosti pro smluvní státy v otázce prevence i ochrany obětí. Tam, kde Opční protokol pouze upozorňuje na problémy, Úmluva je řeší. Např. v otázce ochrany obětí Úmluva stanoví konkrétní závazky na rozdíl od Opčního protokolu, který uvádí jen demonstrativní výčet. Úmluva stanovuje širší okruh postihovaného chování, které je kvalifikováno jako trestný čin. V otázce trestů oba instrumenty nechávají jejich stanovení na uvážení smluvních stran, ale Úmluva obsahuje demonstrativní výčet forem trestů, včetně závazku, že mezi formami musí být obsažen i trest odnětí svobody.

Na úplně jiném principu je postavena i kontrola implementace obou instrumentů. Na jedné straně kontrolní mechanismus založený na pravidelném podávání písemných zpráv smluvních států, na druhé monitorovací mechanismus, který má být založen na

koordinaci a pomoci při implementaci Úmluvy. Pro bližší srovnání bude nutné vyčkat až bude monitorovací mechanismus Úmluvy ustanoven.

To, že Úmluva z Opčního protokolu vychází, je patrné i z některých ustanovení, která jsou z Opčního protokolu převzata. Jedná se o odpovědnost právnických osob, kde Úmluva stejně jako Opční protokol ponechává na uvážení států, zda ona odpovědnost bude trestněprávní, občanskoprávní, či správně-právní. Převzato je i Opčním protokolem poprvé deklarované ustanovení, že právním titulem v oblasti extradice může být sám Opční protokol, v případě Úmluvy sama Úmluva.

7 Závěr

Potřeba ochrany práv dětí je od 90. let 20. století nepřetržitě diskutovanou otázkou, která se těší velkému zájmu mezinárodního společenství.

K tomuto zviditelnění bezesporu přispěla Úmluva OSN o právech dítěte. Úmluvě je vytýkána přílišná obecnost, vágnost závazků i nedostatečně účinný kontrolní mechanismus. Její kritici poukazují hlavně na to, že snaze o co nejširší ratifikaci napříč kontinenty padala za oběť právě účinná ochrana práv dětí. Úmluva státy k ničemu výraznému nezavazuje a i ve vymáhání tohoto minima je bezzubá.

Osobně se domnívám, že právě tato široká ratifikace je největší předností Úmluvy OSN o právech dítěte, a že díky tomu může být Úmluva brána jako stavební kámen, byť malý, mezinárodní ochrany práv dětí. Navíc se nabízí otázka, zda díky tomu, že tolik států užívá ta samá ustanovení Úmluvy v praxi, nemohou být tato ustanovení již součástí mezinárodního obyčejového práva a tudíž již existovat nezávisle na svém vyjádření v Úmluvě. V případě zásady nejlepšího zájmu dítěte by se o obyčejí již hovořit jistě dalo.

Není snadné vypracovat závazný dokument, který by byl přijatelný pro všechny státy napříč kontinenty vzhledem k rozdílným kulturním, ekonomickým, hospodářským a sociálním podmínkách států mezinárodního společenství. Zvláště obtížné je to v případě práv dětí, jejichž postavení a pohled na ně je v různých kulturách ostřeji diferencován. Proto jsou výsledné mezinárodněprávní instrumenty na ochranu práv dětí výsledkem kompromisu, který stanoví převážně pouze minimální standardy. Přesto jsou tyto instrumenty nesmírně cenné, neboť vytvářejí mezinárodněprávní standard ochrany práv dětí. Určují základ a rámec této ochrany, který je pro celé mezinárodní společenství stejný a na který mohou navazovat, rozšiřovat ho a zpřesňovat další instrumenty, byť regionálního charakteru.

Státy evropského regionu stojí na podobných hodnotách. Jsou vesměs demokratické, vyznávají vládu práva a ctí lidská práva. Ani jejich ekonomické podmínky nejsou propastně rozdílné. To vše dohromady vytváří příznivé podmínky pro přijímání závazných instrumentů s konkrétními závazky.

Evropský systém ochrany práv dětí je součástí systému mezinárodního. Je postaven na instrumentech, které státy přijímají na půdě Rady Evropy a dnes již stále častěji i na půdě Evropské unie. Na tvorbě instrumentů a kontrole jejich dodržování se nezastupitelně podílejí nevládní organizace, které nabízejí nezávislý pohled na dané problémy. Tento systém vytváří Evropský standard ochrany práv dětí.

V oblastech, kde je vůle států po kodifikaci, se závazky vtělují do úmluv. Tam, kde by státy s přijetím úmluvy váhaly, většinou z důvodů ztráty suverenity, je upřednostňován nezávazný mechanismus, a to doporučení. Tyto nezávazné mechanismy se těší velké politické vážnosti. Vyvolávají diskuze o problému a často dle nich státy sami ve svém vnitrostátním právu řeší otázky jimi navržené. Nezřídka přijatá doporučení předcházejí přijetí úmluv. V poslední době je tento mechanismus doplňován programy a strategiemi, které se zaměřují na aplikaci úmluv v praxi.

V evropském prostoru neexistuje univerzální instrument na ochranu práv dětí. O jeho vzniku se několik desítek let diskutuje, ale zatím nikdo nevytvořil jeho návrh. Diskuze probíhající na půdě Rady Evropy upřednostňují tento instrument přijmout jako protokol k Evropské úmluvě o lidských právech a základních svobodách, čímž by ochrana práv dětí spadala pod kontrolu Evropského soudu pro lidská práva. To by byl na poli ochrany dětí obrovský krok kupředu. Žádná z úmluv přijatá primárně na ochranu práv dětí totiž nezakotvuje judiciální kontrolní mechanismus.

Je sice pravdou, že systém podávání stížností k Evropskému soudu pro lidská práva je nastaven tak, že děti fakticky nemohou sami stížnost podat, ale není pravda, že by k Soudu neměly přístup vůbec. Na základě zásady nediskriminace je stanovena povinnost dětem přístup, byť zprostředkovaně, zajistit. Jak je vidět z judikatury Soudu, jsou takovéto stížnosti řešeny.

Domnívám se, že vypracování univerzální úmluvy na ochranu práv dětí není na pořadu dne a že vývoj momentálně směřuje úplně jiným směrem. Z úmluv přijatých v

posledních letech i z poslední strategie jasně vyplývá, že evropský prostor se v oblasti ochrany lidských práv včetně těch dětských zaměřuje na trestně právní problematiku.

Cílem není rozšířit současný katalog skutkových podstat trestných činů, ani přijímat nová ustanovení. Cílem je již existující ustanovení zpřesnit a hlavně zabezpečit, aby bylo zabráněno jevům, které v dnešním globalizovaném světě děti nejvíce ohrožují. Tyto jevy zahrnují obchodování s dětmi, sexuální zneužívání a vykořisťování, dětskou prostituci, pornografii a další. Nová normativita je plně orientovaná na zajištění spolupráce států při prevenci, trestně právním postihu a ochraně obětí takovýchto jevů. Vzniká tak faktické propojení ochrany lidských práv s mezinárodním trestním právem.

Spolupráci mezi státy napomáhá spolupráce Rady Evropy s Evropskou unií. Obě organizace jsou si vědomi, že díky volnému pohybu osob v schengenském prostoru je usnadněn i pohyb pachatelů a že bez spolupráce států a efektivního využívání již zavedených instrumentů, jakým je např. Europol, nebude možné trestné činy potírat. Evropská unie tak například vyzývá své členy, aby urychleně ratifikovaly Úmluvu Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání. Na státy je činěn tlak nejen ze strany těchto organizací, ale i ze strany organizací nevládních, ať už mezinárodních či vnitrostátních.

Řádná a efektivní implementace úmluv se neobejde bez spolupráce států a ta se nemůže vyvíjet pokud státy úmluvy neratifikují. Podpisem úmluv se státy sice zavazují, že nebudou činit nic, co by bylo v rozporu s úmluvami, ale ke spolupráci je třeba aktivního jednání ze strany států. Účel úmluv může být naplněn pouze při efektivní spolupráci co nejširšího počtu států. Jinak pro pachatele nebude problém se beztrestně přemísťovat ze státu do státu a páchat dál trestnou činnost.

Evropský standard ochrany dětských práv je součástí mezinárodního systému ochrany, na který navazuje a který konkretizuje. Nejedná se o duplicitu instrumentů, ale o vyšší a propracovanější standard, který si klade za cíl větší měřítko spolupráce, a to nejen v oblasti stíhání pachatelů a jejich extradice, ale i v oblasti ochrany obětí a prevence. Dříve byla v popředí legislativní úprava. Dnes je důraz kladen na implementaci. Na implementaci unifikované legislativy. Bez úzké spolupráce států,

která se bude opírat o stejné základy nebude ochrana efektivně fungovat. Pachatelé se budou stahovat do méně rizikových států a nebude možné je eliminovat.

V rámci prevence je velký důraz kladen na vzdělání a informovanost, což je dle mého názoru spolu se spoluprací napříč státy, jediná cesta k tomu, aby pozdější generace byly schopné problémy identifikovat a eliminovat.

Účelem mé práce nebylo postihnout platnou právní úpravu České republiky, ale nešlo si nevšimnout, že Česká republika aktivně neparticipuje na evropském standardu ochrany práv dětí. Je znepokojující, že naše legislativa nedokáže držet krok s vývojem kterým ochrana práv dětí prochází. Pokud nebude schopna splnit vysoké nároky na ní evropskou legislativou kladené, vystavuje se Česká republika riziku, že bude právě tím státem, ve kterém se budou pachatelé trestné činnosti organizovat. Bylo by smutné, kdyby stát, který se snaží budovat si pověst ochránce lidských práv, zapomínal chránit práva dětí.

8 Použité zdroje

Publikace:

- Čepelka Č.; Šturma, P. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Beck 2008
- David, R. *Práva dítěte*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc 1999
- Hammarberg, T. *The Handbook of children's rights*. London: New York Routledge 1995
- Hýbnerová, S. *Evropská ochrana lidských práv v dokumentech*. Praha: Nakladatelství Karolinum 2002
- Hubálková E. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika - Judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva* Praha: Linde Praha 2003
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR 2000 *Vybrané mezinárodní dokumenty v péči o rodinu a děti*. Praha: 2000
- Odbor prevence kriminality ministerstva vnitra ve spolupráci s českou sekcí Mezinárodní ochrany dětí (DCI) a fondem ohrožených dětí (FOD) *Práva dítěte v dokumentech*. Praha: Themis 1998
- Šturma, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. Praha: C.H. Beck 2000
- Šturma, P. *Úvod do Evropského práva ochrany lidských práv*. Praha: Karolinum 1994
- Van Bueren, G. *The International Law on the Rights of the Child*. London: Martinus nijhoff publishers 1998

Články:

- Čepelka, Č. *Evropský standard ochrany lidských práv* Acta Universitatis Carolinae Iuridica 1991 34/4-5 s. 93-108
- Hýbnerová, S. *Smluvní úprava OSN k potírání obchodu se ženami a dětmi za účelem sexuálního vykořisťování, Právní následky mezinárodně protiprávního chování – Pocta Čestmíru Čepelkovi k 80. narozeninám* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta 2007, s. 214-253
- Karabec, Z. *II. Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí* Kriminalistika 2/2002
- Kolumpeková, A. *Stálá naléhavost tématu: Děti Český helsinský výbor* 2/2007
- Linhartová, K. *Obchodování s lidmi z pohledu mezinárodního práva a jeho implementace do českého právního řádu* Migrace online .cz 2008 dostupný k 10. srpnu 2009 na <http://www.migraceonline.cz/autori/?x=2104780>
- Linhartová, K. *Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi a její význam* Migrace online.cz 2008 dostupný k 10. srpnu 2009 na <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2126661>
- Scheu, H.Ch. *Mezinárodní ochrana práv dítěte* Acta Universitatis Carolinae Iuridica 1998 44/3-4 s.59-72
- Šturma, P. *Vztah evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva* Bulletin advokacie 2004 7-8 s. 19-31

Vysokoškolské kvalifikační práce

- Balcarová, M. *Mezinárodněprávní ochrana dítěte (regionální aspekty)*. (disertační práce). Praha: 2000. 156 s. - Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.
- Schlegelová, N. *Zájmy dítěte při výchově mimo rodinu – standardy a jejich naplnění z pohledu komparativního* (diplomová práce). Brno: 2006. 63 s. - Masarykova univerzita. Právnická fakulta

- Theisová A. *Medzinárodnoprávna ochrana detí* (rigorózní práce). Praha: 2007. 157 s. - Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.

Internetové odkazy:

- Europa – portál Evropské unie: <http://europa.eu/>
- Databáze právních předpisů ES/EU: <http://europa.eu.int/eur-lex>
- Rada Evropy: <http://www.coe.int/>
- Smlouvy Rady Evropy: <http://conventions.coe.int/>
- Evropský soud pro lidská práva: <http://www.echr.coe.int/echr/>
- Metodický portál RVP – portál vzdělávání: <http://www.rvp.cz>

Úmluvy a další dokumenty:

- Úmluva OSN o právech dítěte - Convention on the Rights of the Child
- Opční protokol k Úmluvě OSN o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii - Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography
- Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů - Optional Protocol on the Involvement of Children in Armed Conflict
- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu – The United Nations Convention against Transnational Organized Crime
- Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi - Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children
- Evropská úmluva o lidských právech - European Convention on Human Rights
- Evropská sociální charta - European Social Charter

- Evropská úmluva o osvojení dětí - European Convention on the Adoption of Children
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí - European Convention on the Exercise of Children's Rights
- Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání - Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse¹⁸⁴
- Evropská úmluva o osvojení dětí (revidovaná) – European Convention on the Adoption of Children (Revised) ¹⁸⁵
- Doporučení 1121 (1990) o právech dítěte - Recommendation 1121 (1990) on the rights of children¹⁸⁶
- Doporučení 1286 (1996) o Evropské strategii pro děti - Recommendation 1286 (1996) on a European strategy for children
- Doporučení o budování společnosti 21. století s dětmi a pro děti - Recommendation 1551 (2002) on Building a 21st century society with and for children

¹⁸⁴ Česká republika Úmluvu dosud nepodepsala, oficiální překlad není k dispozici.

¹⁸⁵ Česká republika Úmluvu dosud nepodepsala, oficiální překlad není k dispozici.

¹⁸⁶ Všechna Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy jsou dostupná v anglickém jazyce na internetových stránkách Rady Evropy http://assembly.coe.int/ASP/Doc/ATListing_E.asp (k 15. srpnu 2009).

9 The European standard for protection of children rights - resumé

The children rights aren't still reality, not even in mature European territory, whose basic value is protection of human rights. That is why I decided to elaborate a thesis on theme The European standard for protection of children rights.

The purpose of my thesis is to analyse how high is set up the European standard for protection of children rights. Then to find out how factual and binding are the clauses of accepted agreements for protection of children rights, in what way is their performance controlled and what kind of evolution is this standard coming through.

With the comparison of individual international and regional pacts I refer to different modifications of separate areas of protection of children rights. I follow the evolution of international instruments for protection of children rights and related regional instruments, with consideration to European practise of the courts.

The thesis consists of 7 parts. The first part outlines problems of children rights in the past and summarizes efforts and aims of all the thesis. That is followed by determination of fundamental terms, so definiton of the concept child.

The third part focuses on international system for protection of children rights with a view to the United Nations Organization. After outlining the evolution, in the subparts I give attention to separate conventions, which deal just with protection of children rights.

Except of fundamental Convention on the Rights of the Child and its two protocols it is also The United Nations Convention against Transnational Organized Crime, mainly its protocol about sale of people. I investigate primarily obligations that are contained in conventions, their factuality, bindingness and control mechanisms. To complete the system of international protection, in the fourth part there are presented the

international and non-governmental institutions which are concerned primarily with protection of children rights whether universally, or in particular territories. After defining the international system I move to the European area. The fifth part I dedicate to evolution of system for protecting the children rights in European area. There I focus on two basic organisations that deal with protection of children rights, Council of Europe and European Union.

The sixth part presents a brief summary of system for protection of children rights, enforced on the soil of Council of Europe. It is not just about agreements, but also about recommendations from Parliamentary Assembly and Committee of Ministers which are not binding, but they have a moral authority. In the subparts I give attention to separate agreements. First attention is addressed to those agreements which established the European standard for protection of children rights and then I mark especially European Court of Justice as the control mechanism. In further subparts I put my mind to analysis of separate agreements of Council of Europe, but I point out especially obligations that concrete, elaborate and tighten up international standard in identical territories for protection of children rights. I place an emphasis on prevention, cooperation of contracting states and protection of victims.

The conclusions are suggested in the last part. The European standard for protection of children rights elaborates international standard, it makes it more concrete and specific.

The list of children rights is wide and worked out. At the present time is necessary to concentrate oneself on implementation of these rights to domestic system of law and focus on bigger and efficient cooperation among member states and that needs the widest possible acceptance of all the agreements. In the globalized world there will not be possible to promote children rights and protect them without the efficient cooperation among the states.

Keywords

Práva dětí – Children rights

Ochrana dětí – Children protection

Rada Evropy - Council of Europe